

Iina Vahteri

**DELIBERATIIVISTEN HANKKEIDEN
ARVIOINTIKRITEERIT**
Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Helmikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Iina Vahteri: Deliberatiivisten hankkeiden arviointikriteerit – Kuvaileva kirjallisuuskatsaus
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Valtio-oppi
Helmikuu 2021

Perinteisillä keinoilla tapahtuvan poliittisen osallistumisen on todettu olevan laskussa. Esimerkiksi vaaliosallistuminen on vähentynyt 1980-luvulta lähtien, yhä harvempi kansalainen kuuluu poliittiseen puolueeseen, ja kansalaisten luottamus edustuksellisen demokratian instituutioita kohtaan on heikentynyt. Perinteisen poliittisen osallistumisen ja edustuksellisen demokratian kohtaamia haasteita on osaltaan pyritty ratkaisemaan erilaisilla deliberatiivisen demokratian innovaatioilla ja hankkeilla. Hankkeiden tarkoituksena on osallistaa kansalaisia päätöksentekoon deliberatiivisen keskustelun menetelmin.

Tämän kandidaattitutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisin kriteerein deliberaation onnistumista ja deliberatiivista laatua on arvioitu jo toteutettujen deliberatiivisten hankkeiden yhteydessä. Tutkielmassa pyritään vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin: 1. Millaisia kriteereitä laadukkaalle deliberaatiolle on esitetty tutkimuskirjallisuudessa? ja 2. Millaisin kriteerein ja metodein deliberatiivista laatua on mitattu tai arvioitu jo toteutetuissa deliberatiivisissa hankkeissa?

Tutkielman teoreettisena viitekehystenä toimii deliberatiivisen demokratian teoria. Deliberatiivisessa demokratiassa on kyse päätöksenteosta, joka perustuu autonomisten ja tasa-arvoisten ihmisten tai heidän edustajiensa väliseen rationaaliseen ja julkiseen keskusteluun ja harkintaan. Tutkielman teoreettista viitekehystä koskevassa luvussa kaksi perehdytään deliberatiivisen demokratiateorian kehitykseen, kahden teoriaan vaikuttaneen filosofin, Jürgen Habermasin ja John Rawlsin, työhön sekä deliberatiivisten innovaatioiden konseptiin. Tutkielma on toteutettu laadullisena kirjallisuuskatsauksena. Tutkimusmenetelmänä on käytetty integroivaa kirjallisuuskatsausta, jonka avulla tutkittavaa ilmiötä voidaan kuvata monipuolisesti luomalla katsaus aiempaan aiheita käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen. Tutkielman aineistona toimii kahdeksan kansainvälistä ja vertaisarvioitua artikkelia. Tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi aineistona toimivia artikkeleita on analysoitu sisällönanalyysin menetelmin. Tutkimuksen toteutus, tutkimusmenetelmät sekä aineiston keruu on kuvattu tutkielman luvussa kolme.

Tutkielman keskeiset tulokset koostuvat artikkeleita analysoimalla muodostetuista hankkeiden arviointikriteereistä. Tämän tutkielman perusteella deliberatiivisten hankkeiden onnistumista ja hankkeiden deliberatiivista laatua voidaan arvioida kuuden keskeisen kriteerin perusteella: 1) tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet ja inklusiivisuus, 2) osallistujien keskinäinen kunnioitus, 3) perusteluiden esittäminen, 4) esitettyjen väitteiden punnitseminen/preferenssien muuttuminen, 5) uuden tiedon oppiminen ja 6) hankkeiden käytännön toteutus. Lisäksi keskeinen havainto oli, että deliberatiivista laatua on tutkittu hyvin moninaisin tutkimusmenetelmin. Suurimmassa osassa aineistona toimineista tutkimusartikkeleista hyödynnettiin monimenetelmällistä tutkimusta. Tämän tutkimuksen perusteella deliberatiivisten hankkeiden arvioinnissa arvioinnin pohjalla toimivat kriteerit näyttäytyvät menetelmällisiä valintoja tärkeämpänä seikkana.

Avainsanat: deliberatiivinen demokratia, deliberatiiviset innovaatiot, deliberatiivinen keskustelu, kirjallisuuskatsaus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	2
2.1. Deliberatiivisen demokratian teoria.....	2
2.2. Rawlsin poliittinen liberalismi.....	6
2.3. Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoria.....	7
2.4. Deliberatiiviset innovaatiot ja hankkeet.....	9
3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	11
3.1. Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	11
3.2. Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä.....	11
3.3. Aineiston keruu ja valintakriteerit.....	14
3.4. Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä.....	17
4. ANALYYSI.....	18
4.1. Tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet ja inklusiivisuus.....	19
4.2. Osallistujien keskinäinen kunnioitus.....	22
4.3. Perusteluiden esittäminen.....	24
4.4. Näkökulmien punnitseminen ja preferenssien muuttuminen.....	26
4.5. Uuden tiedon oppiminen ja ymmärtäminen.....	28
4.6. Deliberatiivisten hankkeiden käytännön toteutus.....	30
5. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	32
LÄHDELUETTELO.....	36

LUETTELO TAULUKOISTA JA KUVIOISTA

Kuvio 1. Artikkelien valintaprosessi	14
Taulukko 1. Tutkimuksen aineistoksi valitut artikkelit	15
Taulukko 2. Kriteerien esiintyvyys aineistossa.....	17

1. JOHDANTO

Poliittista osallistumista koskevassa tutkimuskirjallisuudessa on oltu pitkään huolissaan kansalaisten perinteisillä keinoilla tapahtuvan poliittisen osallistumisen ja poliittisen luottamuksen laskusta. Esimerkiksi Suomessa kansalaisten vaaliosallistuminen on ollut laskussa 1980-luvulta alkaen, ja yhä harvempi suomalainen omistaa enää puoluekirjaa. Hurjimmissa näkemyksissä demokratian väitetään olevan jopa kriisitilassa. Perinteisen poliittisen osallistumisen rinnalle on kuitenkin noussut uusia formaaleja sekä epäformaaleja vaikuttamisen keinoja; poliittisen osallistumisen muutosta tutkineiden Elina Kestilä-Kekkonen ja Paul-Erik Korvelan (2017, 9) mukaan vanha sanonta ”vain äänestämällä voit vaikuttaa” ei näytä enää pitävän paikkaansa. Viimeisten vuosien aikana myös Suomessa on otettu harppaus kohti uusia institutionaalisia osallistumisen muotoja, demokratiainnovaatioita, kohti. Julkisen sektorin toteuttamien osallistavien hankkeiden taustalla on usein ajatus siitä, että vanha demokratia on kriisissä, tai kärsii legitimitetin puutteesta (emt., 15). Voidaan ajatella, että julkinen sektori ei ole ottanut kehityksessä passiivisen sivustakatsojan roolia, vaan uusilla institutionalisoiduilla osallistumisen muodoilla pyritään etsimään ratkaisuja poliittisen osallistumisen heikkenemiseen.

Samanaikaisesti perinteisen poliittisen osallistumisen laskiessa demokratiateorioiden saralla on noussut vahvasti esiin deliberatiivisen demokratian teoria. Deliberatiivisessa demokratiassa julkisen päätöksenteon tulisi perustua autonomisten ja tasa-arvoisten ihmisten väliseen rationaaliseen ja julkiseen keskusteluun sekä kollektiiviseen päätöksentekoon (Gutmann & Thompson, 2004). Deliberatiiviselle demokratialle ominaisia piirteitä ovat muun muassa julkisuus ja tasa-arvoinen keskustelu, kunnioitus, rationaalisuus sekä vaatimus väitteiden perustelusta ja preferenssien punnitsemisesta (Herne & Setälä, 2005, 176 – 178). Deliberatiivisten ihanteiden pohjalta onkin kehitetty erilaisia hankkeita ja innovaatioita, jotka voivat osaltaan vastata poliittisen osallistumisen kohtaamiin haasteisiin. Esimerkkejä Suomessa jo toteutetuista deliberatiivisista innovaatioista ovat muun muassa kansalaisraati, osallistuva budjetointi sekä erilaiset yhteissuunnittelun menetelmät. Hankkeille tyypillisessä toteutusmuodossa joukko esimerkiksi kuntalaisia pyrkivät tekemään käsiteltävää asiakysymystä koskevan päätöksen tai toimintasuosituksen deliberatiivisen menettelyn avulla. Tyypillisesti osallistujien keskusteluita fasilitoidaan ainakin jonkin verran deliberatiivisen keskustelun takaamiseksi. Deliberatiivisten hankkeiden ja innovaatioiden tavoitteena on lisätä kansalaisten osallisuutta päätöksentekoon, kansalaisten, päättäjien ja hallinnon vuorovaikutusta sekä lisätä kansalaisten keskinäistä ymmärrystä ja luottamusta deliberatiivisen keskustelun keinoin.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten deliberaation toteutumista tai deliberatiivista laatua on arvioitu tai mitattu jo toteutettujen deliberatiivisten hankkeiden yhteydessä. Hankkeiden onnistumista on oleellista arvioida deliberaation näkökulmasta, sillä tavoitellut hyödyt voivat jäädä toteutumatta, mikäli deliberaation kannalta olennaisista periaatteista, kuten avoimuudesta, tasa-arvoisista osallistumismahdollisuuksista ja keskinäisestä kunnioituksesta, ei onnistuta pitämään kiinni. Kandidaatintutkielmani tavoitteena on luoda näkökulmaa ja tietämystä siitä, millaisia ideaaleja tai kriteereitä laadukas deliberaatio edellyttää, ja kuinka deliberaation toteutumista on tutkittu, mitattu ja arvioitu aiemmin toteutettujen hankkeiden kontekstissa. Tutkielman aineistona toimii kahdeksan kansainvälistä ja vertaisarvioitua artikkelia, joissa käsitellään deliberatiivisen hankkeen arviointia tai yleisemmin deliberatiivista laatua. Aineistona toimivien artikkelien analyysiin pohjalta pyrin muodostamaan käsityksen siitä, millaisin kriteerein jatkossa toteutettavia deliberatiivisia hankkeita voitaisiin arvioida.

Tutkielman teoriapohjan muodostavaa deliberatiivisen demokratian teoriaa avataan tarkemmin toisessa luvussa, jossa luodaan katsaus deliberatiivisen demokratian keskeisiin periaatteisiin sekä teorian kehitykseen. Tutkielman kolmannessa luvussa esitellään tarkemmin tutkimuksen toteutus, eli tutkimuskysymykset, tutkielman metodina toimivat kirjallisuuskatsaus sekä sisällönanalyysi ja tutkielmassa käytetyn aineiston keruu. Neljäs luku puolestaan keskittyy varsinaiseen aineiston analysoimiseen ja tutkimuskysymyksiin vastaamiseen, kun viidennessä luvussa esitetään vielä tutkielman johtopäätökset.

2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1. Deliberatiivisen demokratian teoria

John S. Dryzek aloittaa vuonna 2000 julkaisemansa teoksen *Deliberative Democracy and Beyond* kirjoittamalla, että demokratiateoriat ovat kohdanneet deliberatiivisen käänteen. Tällä Dryzek viittaa deliberatiivisen demokratiakäsityksen vahvaan esiinnousuun demokratiateorioissa. Myöhemmin deliberatiivinen demokratia on ollut yksi poliittisen teorian keskustelluimmista aiheista (ks. Elstub & McIlverty, 2014, 1). Deliberatiivisen demokratian periaatteet eivät kuitenkaan ole ennen kuulumattomia, sillä jo 1700- ja 1800-luvun taitteen valistusfilosofit, kuten Jeremy Bentham ja Immanuel Kant, ovat esittäneet ajatuksia, joissa on runsaasti yhtymäkohtia nykyisiin deliberatiivisen demokratian teorioihin (Herne & Setälä, 2005, 175). Suomalaiseen tutkimuskirjallisuuteen termiä ei ole erikseen suomennettu,

mutta deliberatiivisella demokratialla tarkoitetaan keskustelevaa, punnitsevaa, harkitsevaa tai julkiseen keskusteluun ja harkintaan perustuvaa päätöksentekoa. Deliberatiivisessa demokratiassa on kyse päätöksenteosta, joka perustuu autonomisten ja tasa-arvoisten ihmisten tai heidän edustajiensa väliseen rationaaliseen ja julkiseen keskusteluun ja harkintaan (Gutmann & Thompson, 2004, 7).

Vaikka deliberatiiviselle demokratialle on löydettävissä useita erilaisia määritelmiä, ja teoreetikot painottavat teorian eri osa-alueita, on deliberatiivisesta demokratiasta löydettävissä piirteitä, jotka ovat kaikille yhteisiä. Deliberatiivisen demokratian teoreetikot jakavat ajatuksen siitä, että päätöksentekoa edeltää julkinen keskustelu. Keskusteluun tulisi olla mahdollisuus osallistua niiden, joita päätös koskee (tai heidän edustajiensa). Keskustelua ei myöskään käydä vain sen itsensä vuoksi, vaan prosessin tavoitteena on kollektiivinen päätöksenteko tai ainakin selkeä yhteys päätöksentekoon (Herne & Setälä, 2005, 176; Gutmann & Thompson, 2004, 5). Herneen ja Setälän mukaan deliberatiivisen keskustelun kriteereitä ovat ”*julkisuus, yhtäläinen kunnioitus, vastuullisuus, rationaalisuus sekä puolueettomuus tai kohtuullisuus*”. Ensinnäkin deliberaatio edellyttää, että keskustelu käydään julkisesti, ja keskusteluun osallistuu useampi kuin yksi henkilö. Yhtäläisellä kunnioituksella viitataan siihen, että deliberatiivisessa keskustelussa kaikilla osapuolilla tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet esittää ja perustella omat mielipiteensä. (Herne & Setälä, 2005, 176–178). Lisäksi keskinäinen kunnioitus viittaa osallistujien vastuuseen aktiivisesti kuunnella ja punnita toisten perusteluita, sekä vastuuseen yrittää ymmärtää toisten perusteluita ja niiden motiiveja (Bächtiger, Dryzek, Mansbridge, & Warren, 2018, 4–5). Vastuullisuus, rationaalisuus ja puolueettomuus puolestaan viittaavat vaatimukseen näkemysten perustelusta sekä perusteluiden sisällöstä, joita käsitellään seuraavassa kappaleessa. (Herne & Setälä, 2005.)

Toinen tärkeä deliberatiivisen demokratian tunnusmerkki on näkemysten perustelu. Deliberatiivisessa demokratiassa on kyse argumentteihin perustuvasta päätöksenteosta, jossa esitetyt näkemykset perustellaan. Ajatuksena on, että kollektiivisiksi päätöksiksi muotoutuvat parhaiten perustellut näkökannat (Setälä, 2003, 131). Lisäksi vaatimus perusteluiden esittämisestä pohjaa monelle demokratiateorialle ominaiseen ajatukseen siitä, että kansalaiset eivät ole päätöksenteon passiivisia objekteja, vaan päätöksenteon aktiivisia toimijoita. Deliberatiivisessa demokratiassa aktiivisen toimijuuden tärkeä muoto on perusteluiden esittäminen sekä muiden esittämien perusteluiden kuuntelu ja niihin reagoiminen. Perusteluiden esittämisen päämääränä on sekä tuottaa hyväksyttäviä päätöksiä että ilmaista keskinäistä kunnioitusta. (Gutmann & Thompson, 2004, 3–4). Vaatimuksen näkökulmien perustelusta tulisi koskea kaikkia, jotka osallistuvat demokraattiseen päätöksentekoon. Lisäksi perusteluiden tulisi olla sellaisia, jotka ovat muiden osallistujien hyväksyttävissä. (emt., 139).

Rationaaliset perustelut, näkemysten vaihto ja toisten näkemysten huomioon ottaminen johtavat deliberatiiviselle demokratialle tyypilliseen preferenssien muuttumiseen. Deliberatiivisen keskustelun myötä epäjohdonmukaiset, kohtuuttomat ja väärin uskomuksiin perustuvat argumentit hylätään. (Herne & Setälä, 2005, 176–178).

David Heldin (2006, 5) mukaan deliberatiivinen demokratia on saanut vaikutteita niin antiikin klassisesta demokratiakäsityksestä kuin modernien yhteiskuntien pluralistisista ja osallistavista demokratiamalleista. Osana laajempaa demokratiateoreettista tarkastelua deliberatiivinen demokratia liitetään usein kansalaisten suoraan osallistumiseen, mutta deliberaatio voi liittyä myös edustukselliseen järjestelmään. Toisaalta deliberatiivisen demokratian voidaan ajatella eroavan olennaisesti sekä edustuksellisesta että suorasta demokratiasta. Sekä edustuksellisessa että suorassa demokratiassa päätöksenteko perustuu kansalaisten tai heidän edustajiensa äänten kokoamiseen, eli aggregatiiviseen demokratiakäsitykseen (Suoniemi, 2015, 10). Deliberatiivisessa demokratiassa päätöksenteko on ideaalissa tapauksessa luonteeltaan yhteisymmärrykseen pyrkivää, ja deliberaation lopputuloksena on osallistujien yksimielisyys tai esimerkiksi sopimus, joka on kaikkien osallistujien hyväksyttävissä (Herne & Setälä 2005, 178). Näin ollen päätöksenteon luonne deliberatiivisessa demokratiassa eroaa merkittävästi sekä suorasta että edustuksellisesta demokratiasta. Toisaalta myös edustuksellisesta demokratiasta löytyy deliberatiivisen demokratian piirteitä. Esimerkiksi parlamentin yleiskeskustelut, puoluekokoukset sekä mediassa käytävä poliittinen keskustelu edustavat Herneen ja Setälän (2005, 175) mukaan julkista deliberaatiota edustuksellisessa demokratiassa. Vastaavasti deliberatiivisessa demokratian hankkeissa saatetaan joutua käytännön syistä turvautumaan jonkinasteiseen edustuksellisuuteen tai esimerkiksi äänestämiseen osana päätöksenteon prosessia.

Deliberatiivisen demokratian teorian kehitys pohjautuu pitkälti kahden 1900-luvun filosofin, John Rawlsin ja Jürgen Habermasin, teorioihin. Suurin osa deliberatiivisen demokratian teoreetikoista ovat perustaneet työnsä joko Rawlsin poliittisen liberalismiin tai Habermasin kriittisen teorian traditioon. (Rostbøll 2008, 707). Tämän vuoksi Rawlsin ja Habermasin deliberatiivisesta demokratiateorian pohjana toimineita näkemyksiä avataan tarkemmin tämän tutkimuksen luvuissa 2.2. ja 2.3. Jürgen Habermas ja John Rawls esittivät normatiivisia perusteita deliberatiiviselle demokratialle sekä keskittyivät erityisesti julkisen keskustelun ja perusteiden esittämisen osuuteen teoriassa (Elstub, 2010, 291). Tutkimuskirjallisuudessa Rawlsia ja Habermasia onkin kutsuttu ensimmäisen sukupolven deliberatiivisen demokratian teoreetikoiksi. Toisaalta Rawlsin ja Habermasin teoriaperinnössä on havaittavissa keskinäisiä erilaisuuksia. Rawls keskittyi työssään erityisesti poliittisen

oikeudenmukaisuuden määrittelyyn, ja korostaa perusvapauksien sekä perustuslaillisten poliittisten instituutioiden asemaa (Setälä, 2003, 138; Setälä 2013, 94–95.) Habermas puolestaan keskittyy demokraattisen keskustelun ensisijaisuuteen, sekä päätöksentekoon johtavan keskustelun ehtoihin. Rawlsin teorioissa perusvapaudet ovat ikään kuin demokraattisen päätöksenteon ulkopuolella, mutta Habermasin mukaan myös perusvapauksista tulee voida käydä demokraattista keskustelua (Setälä, 2013, 95). Karkeana jaotteluna on usein todettu olevan se, että Habermas painottaa päätöksentekoa edeltävää prosessia, kun Rawls puolestaan painottaa päätöksenteon lopputuloksia (emt., 94).

Toisen sukupolven teoreetikoita edustavat muun muassa James Bohman, Amy Gutmann sekä Dennis Thompson. Toisen sukupolven teoreetikot esittivät näkemyksiä deliberatiivisen demokratian institutionalisoimisesta ja problematisoivat Habermasin ja Rawlsin esittämiä näkökulmia suhteessa modernien yhteiskuntien monimutkaisuuteen ja käytännön vaatimuksiin. Lisäksi toisen sukupolven teoreetikot esittivät Rawlsin ja Habermasin teorioista eriäviä näkökohtia preferenssien muuttumiseen sekä konsensuksen muodostumiseen deliberatiivisen prosessin myötä. Ominaista toisen sukupolven teoreetikoille on ajatus siitä, että preferenssit muuttuvat julkisen perusteluiden vaihdon aikana, mutta kaikki preferenssit eivät sopeudu uuteen tietoon yhtenäisellä tavalla. Oivalluksen pohjalta he laajensivat näkemystä ideaaleista kommunikaation muodoista sekä madalsivat vaatimusta konsensuksen saavuttamisesta. Toisen sukupolven teoreetikot kehittivät teoriaa käytäntöön sovellettavammaksi, mikä mahdollisti vielä selvemmän keskittymisen teorian institutionalisointiin sekä teorian toteuttamiseen käytännössä. (Elstub, 2010).

Kolmannen sukupolven teoreetikot ovat keskittyneet deliberatiivisen demokratian käytännön instituutioiden luonteen pohtimiseen sekä deliberatiivisten instituutioiden ja innovaatioiden luomiseen. Muun muassa Walter Baber ja Robert Bartlett, Ian O’Flynn ja John Parkinson ovat problematisoineet sitä, kuinka deliberatiivisen demokratian teoriaa tulee kehittää, jotta siitä tulisi teoriapohjaltaan vankka ja yhtenäinen, kestävä sekä hallitseva demokratiamalli myös käytännössä. (Elstub, 2010, 292). Kolmannen sukupolven myötä deliberatiivisen demokratian teoriapohjalta on kehitetty hyvin moninaisia deliberatiivisia hankkeita ja kokeiluita, joita on toteutettu ympäri maailmaa. (Elstub & Mclaverty 2014, 2). Myös Suomessa on viimeisen vuosikymmenen aikana toteutettu useita deliberatiivisen demokratian kokeiluita, kuten kansalaisraateja, osallistuvaa budjetointia sekä erilaisia yhteissuunnittelu- ja kuulemistilaisuuksia.

2.2. Rawlsin poliittinen liberalismi

Rawlsilainen deliberatiivisen demokratian teoria pohjautuu vuonna 1971 julkaistussa teoksessa *A theory of Justice* esitettyyn oikeudenmukaisuusteoriaan. Lisäksi John Rawls tarkensi näkemyksiään deliberatiivisen demokratian teoriasta teoksissaan *Political Liberalism* (1993) ja *The Idea of Public Reason revisited* (1999). (Setälä, 2013, 81; Suoniemi 2015, 13). Rawlsin teoriaperinnön keskiössä ovat yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteet ja oikeudenmukaisen poliittisen päätöksenteon ehdot. Tämän lisäksi Rawlsin teorian kulmakiviä ovat oikeudenmukaisen yhteiskunnan instituutiot, jotka ohjaavat oikeuksien, velvollisuuksien, asemien ja resurssien jakautumista yhteiskunnassa. (Setälä 2003, 141; Setälä 2013, 86). Rawlsilainen deliberaatio koskee ensisijaisesti perustuslakien säätämistä ja perustuslaillisia instituutioita, sillä niissä määritellään kansalaisten perusoikeudet (Setälä 2013, 95).

Rawlsin poliittisen liberalismiin lähtökohtana on moniarvoinen yhteiskunta, jonka jäsenillä on erilaisia kokonaisvaltaisia maailmankatsomuksia (*comprehensive doctrine*) ja käsityksiä esimerkiksi uskonnoista ja moraalisesti oikeasta ja väärästä (Rawls 1999, 131–132). Rawls hyväksyy sen, että moniarvoisessa yhteiskunnassa ihmisillä on erilaisia käsityksiä ”hyvästä”. Teoriassaan Rawls pyrkii vastaamaan siihen, miten oikeudenmukainen yhteiskunta ja sen mukanaan tuoma vakaus on mahdollista saavuttaa tällaisissa olosuhteissa. Osana vastausta Rawls esitteli ajatuksen ”kattavasta yksimielisyydestä” (*overlapping consensus*, käänös Setälä 2013), joka ylittää yksilöiden väliset maailmankatsomukselliset erot. Erilaisista maailmankatsomuksista huolimatta yksilöiden on mahdollista sopia peruseriaatteista, joiden mukaan yhteiskunta järjestetään. Kattava yksimielisyys koskee yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden peruseriaatteita. (Setälä 2013, 91.) Yksilöillä voi siis olla keskenään erilaisia maailmankatsomuksia, mutta niiden tulisi olla kohtuullisia (Rawls, 1999, 31).

Kohtuullisuuden vaatimus onkin yksi Rawlsin teorian peruseriaatteista. Jotta oikeudenmukainen yhteiskunta voidaan saavuttaa moniarvoisuuden vallitessa, ihmisten maailmankuvien tulee olla kohtuullisia, eli heidän on otettava myös toisten vastaavat vaatimukset huomioon. Rawlsin mukaan kohtuulliset maailmankatsomukset ovat vastavuoroisia, eivät perustu toisten oikeuksien polkemiseen ja ottavat huomioon myös muiden intressit. (Herne, 2013, 122–123.) Kohtuullisuuden vaatimuksen myötä erilaisten maailmankatsomusten tulisi olla ainakin jollakin tavalla perusteltavissa muille osapuolille julkiseen päätöksentekoon tähtäävässä keskustelussa. Kohtuullisuuden vaatimukseen kuuluu myös se, että poliittinen päätöksenteko perustuu julkisen järjen käyttöön, sillä myös kohtuulliset maailmankuvat omaavat kansalaiset voivat olla keskenään erimielisiä. (Rawls, 1993, 60–65; Setälä, 2013, 91–92).

Tärkeänä osana Rawlsin teoriaperintöä on käsitys julkisesta järjestä. Rawlsin mukaan kansalaisten tulee olla valmiita perustelemaan näkökantansa muille ja olla valmiita kuuntelemaan ja harkitsemaan muiden mielipiteitä ja vaatimuksia erilaisista maailmankatsomuksistaan huolimatta (Setälä 2013, 92). Lisäksi julkisen järjen käytölle keskeistä on se, että vaikka ihmisillä on erilaisia maailmankatsomuksia, heidän tulee yhteisessä päätöksenteossa vedota vain sellaisiin perusteluihin, jotka ovat kaikkien hyväksyttävissä. Julkisen järjen vaatimuksesta huolimatta yhteiskunnassa ei välttämättä saavuteta yhteisymmärrystä kaikista kysymyksistä. Monissa tapauksissa sekä kannattajat että vastustajat voivat esittää muiden hyväksyttävissä olevia perusteluita. Tällaisessa tilanteessa Rawls tunnistaa mahdollisuuden äänestää asiakysymyksen ratkaisemiseksi. Äänestäminen kuitenkin edellyttää, että kaikki asianosaiset pitävät äänestämistä oikeudenmukaisena menettelynä. (Herne 2013, 123). Rawlsin vaatimus julkisen järjen käytöstä yhteiskunnallisia ongelmia ratkaistaessa yhdistää hänet selvästi deliberatiiviseen demokratiateoriaan, ja Rawlsin ajatus julkisesta järjestä tai julkisista perusteluista onkin toiminut pohjana monelle myöhemmälle deliberatiivisen demokratian teoretikolle. Myös Rawlsin ja ajatus omien vaatimusten järkevästä ja muiden hyväksyttävissä olevasta perustelusta on edelleen keskeistä deliberatiivisen demokratian teoriassa.

2.3. Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoria

Deliberatiivisen demokratian kannalta keskeisimpiä osia Jürgen Habermasin laajasta työstä ovat kommunikatiivisen toiminnan teoria sekä Habermasin ajatus julkisesta harkinnasta, joita Habermas käsittelee teoksessaan *Theory of Communicative Action volume 1* (englanninkielinen käännös vuodelta 1984, alkuperäinen teos *Theorie des Kommunikativen Handelns, Band 1* vuodelta 1981). (Setälä, 2003, 138; Suoniemi, 2015, 18). Tämän lisäksi deliberatiivisen demokratian teorian kehittymiselle merkittävä on ollut Habermasin teos *Between Facts and Norms* (englanninkielinen käännös vuodelta 1996, alkuperäinen teos *Faktizität und Geltung* vuodelta 1992), jossa Habermas esittää ajatuksen deliberatiivisesta politiikasta. (Florida, 2018, 49; Suoniemi, 2015, 18).

Habermasin yhteiskuntatieteille merkittävää teoriaperintöä ovat kommunikatiivisen toiminnan teoria sekä diskurssietiikka. Kommunikatiivisen toiminnan teoria on tarkoitettu yleispäteväksi teoriaksi, jonka avulla voidaan arvioida sekä tosiasioita koskevien että arvottavien väitteiden pätevyyttä eli validiteettia. (Setälä, 2003, 138.) Habermasin mukaan faktuaalisia väitteitä tulisi arvioida niiden todenmukaisuuden mukaan, kun taas normatiivisten eli arvottavien väitteiden pätevyys riippuu niiden yleisestä hyväksyttävyydestä (Setälä, 2013, 82). Kommunikatiivisen toiminnan teoria on toiminut pohjana myös Habermasin diskurssietiikalle. Diskurssietiikka on etiikan suuntaus, jossa keskiössä ovat tasavertaisuus

sekä järjenkäyttö, ja päämääränä eettisyyden perusteissa sekä moraalikysymysten ratkaisussa on osapuolten välinen kasvava yhteisymmärrys (Tieteen termipakki, 2016). Diskurssietiikan keskeinen käsite on ideaali kommunikaatio- eli puhetilanne (Setälä 2003, 138). R.S. Ratner (2008, 147) tiivistää Habermasin ideaalin kommunikaatiotilanteen neljä kriteeriä seuraavasti:

(1) kaikkien, joita päätös koskee ja joilla on kompetenssia osallistua keskusteluun, tulee voida osallistua; (2) osallistujilla tulee olla tasavertaiset mahdollisuudet puhua; (3) kuka tahansa keskusteluun osallistuva voi haastaa keskustelutilannetta ohjaavat oletukset tai käsitteelliset viitekehykset; ja (4) hallitsemisyrietykset tai toimijoiden strategiset motivaatiot on hylättävä. (Käännös oma).

(1) every subject with the competence to speak and act is allowed to take part in the discourse; (2) speakers will have symmetrical chances to speak; (3) assumptions and conceptual frameworks which govern the situation may be called into question by any speaker; and (4) attempts to dominate, or strategic motivations on the part of actors, must be cast aside. (Ratner, 2008, 147)

Habermas myöntää, että kyseessä on ideaali, ja tosielämän puhetilanteessa ideaalin puhetilanteen kriteereitä ei välttämättä saavuteta täydellisesti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei julkisen keskustelun olosuhteita olisi mahdollista parantaa, vaikka ideaalia ei täydellisesti saavutettaisi. (emt.). Vaikka Habermas itse ei käyttänyt termiä deliberatiivinen demokratia, ovat ideaalin kommunikaatiotilanteen sisältämät ehdot keskeisiä myös deliberatiivisen demokratian teorialle. Myös tämän työn analyysiluvussa (luku 4) huomataan, että uudemmat aineistot nostavat deliberatiivisen demokratian keskiöön tasarvoiset osallistumismahdollisuudet, osallistujien keskinäisen kunnioituksen sekä vaatimuksen esitettyjen väitteiden perustelemisesta.

Ideaali puhetilanne sisältää myös oletuksen siitä, että keskustelijat ovat *kommunikatiivisesti rationaalisia*, eli kykenevät arvioimaan esitettyjä väitteitä niiden ansioiden, eikä esimerkiksi esittäjän ominaisuuksien perusteella (Setälä 2003, 138). Habermasin (1981, 10) mukaan kommunikatiiviseen rationaalisuuteen liittyy ajatus argumentatiivisen keskustelun rajoittamattomasta, yhdistävästä ja yksimielisyyttä tuottavasta luonteesta. Kommunikatiivisen rationaalisuuden myötä yksilöt ylittävät subjektiiviset näkemyksensä (emt). Habermasin teoria korostaakin näkemystä siitä, että ihannetilanteessa keskustelu johtaa yksimielisyyteen. Deliberatiivisen demokratian kannalta vielä merkittävämpää on Habermasin käsitys parhaan argumentin voimasta (ks. emt., 25). Tällöin julkisessa keskustelussa päätöksiksi suodattuvat ne näkökulmat, joilla on parhaat perusteet. Habermasin mukaan perusteluille ei kuitenkaan ole olemassa ajattomia kriteereitä tai vaatimuksia, vaan kyse on ennemminkin ideaalin kommunikaatiotilanteen toteutumisesta ja kommunikatiivisesta rationaalisuudesta (Setälä 2003, 138).

Habermasin tavoitteena oli määritellä myös kriteerit legitiimille poliittiselle päätöksenteolle. Habermasin mukaan demokraattisen päätöksenteon legitiimiys riippuu siitä, missä määrin se on tehty ideaalia kommunikaatiotilannetta muistuttavissa olosuhteissa. Setälän mukaan Habermasin teoriaa kuvaa se, että ”kollektiiviset päätökset ovat legitiimejä, mikäli ne tehdään ideaalin kommunikaatiotilanteen kaltaisessa julkisessa keskustelussa, ja mikäli ne ovat perusteluineen kaikkien vaikutuspiiriinsä kuuluvien ihmisten hyväksyttävissä.” Habermasin näkemykselle on keskeistä, että kaikilla, joihin päätös vaikuttaa, tulisi olla mahdollisuus osallistua keskusteluun. Lisäksi on kansalaisten vastuulla arvioida esitettyjä väitteitä ja niiden perusteluita. Väitteiden arvioinnin tulisi lisäksi kohdistua niiden tiedollisiin ansioihin ja väitteiden johdonmukaisuuteen. Näin rationaalisessa kommunikaatiossa toteutuu ”parhaan argumentin voima”. (Setälä 2003, 139.)

2.4. Deliberatiiviset innovaatiot ja hankkeet

Demokraattiset innovaatiot (*democratic innovations*) on tutkimuskirjallisuudessa määritelty instituutioiksi tai mekanismeiksi, joiden tarkoituksena on lisätä ja syventää kansalaisten osallistumista poliittiseen päätöksentekoon (Smith, 2009, 1; Smith, 2005, 7). Demokraattiset innovaatiot eivät ole mitä tahansa poliittista osallistumista lisääviä keinoja, vaan määritelmässä on syytä kiinnittää erityisestä huomiota kahteen näkökulmaan: *kansalaisten* osallistamiseen ja innovaatioiden *institutionaaliseen luonteeseen*. Monet päätöksentekoon osallistavat mekanismit ovat suunnattu yksilöille, jotka edustavat jotakin organisoitunutta ryhmää yhteiskunnassa (Smith, 2009, 2). Tällöin osallistamisen tarkoitus on saada tietoa tietyn organisoituneen sidosryhmän näkemyksistä. Demokraattisten innovaatioiden tarkoitus on puolestaan osallistaa kansalaisia, sillä he ovat ”oman elämänsä asiantuntijoita” (emt.). Kansalaisten osallistumisella on siis itseisarvoinen merkitys. Lisäksi demokraattisilla innovaatioilla tarkoitetaan traditionaaliseen osallistumiseen (kuten vaaleissa äänestämiseen) poikkeavia institutionalisoituja osallistumisen muotoja, joiden tarkoituksena on tarjota kansalaisille formaali rooli poliittisessä päätöksenteossa (emt.).

Demokraattisten innovaatioiden synnyn taustalla ajatellaan usein olevan erityisesti kansalaisten äänestysaktiivisuuden, poliittisen luottamuksen ja perinteisen puolueosallistumisen heikkeneminen (Smith, 2009, 4; Kestilä-Kekkonen & Korvela, 2017, 9–10). Demokraattisten innovaatioiden, jotka lisäävät kansalaisten osallisuutta, on ajateltu olevan yksi mahdollinen väline kansalaisten sitouttamiseen ja poliittisen järjestelmän muuttamiseen (Smith, 2009, 4). Graham Smith on jakanut demokraattiset innovaatiot seuraaviin kategorioihin: 1) vaalijärjestelmän innovaatiot, 2) konsultaatioinnovaatiot, 3) deliberatiiviset innovaatiot, 4) yhteishallinnan (*co-governance*) innovaatiot, 5) suoran demokratian

innovaatiot ja 6) e-demokratian innovaatiot (Smith, 2005, 15). Tässä työssä keskitytään erityisesti deliberatiivisiin innovaatioihin ja instituutioihin, sekä jo toteutettuihin deliberatiivisiin hankkeisiin.

Deliberatiiviset innovaatiot tähtäävät kansalaisten osallistamiseen deliberatiivisen menettelyn avulla. Demokraattisia innovaatioita tutkineen Graham Smithin mukaan muihin osallistaviin menetelmiin verrattuna deliberatiivisten hankkeiden etu on se, että teoriassa kaikilla kansalaisilla on tasavertaiset mahdollisuudet osallistua deliberaatioon. Deliberatiiviset hankkeet tähtäävät osallistamaan laajasti eri taustat omaavia kansalaisia, eikä hankkeissa systemaattisesti suljeta ulos mitään ihmisryhmää. Näiden periaatteiden mukaan deliberaatiossa tulisi olla edustettuna laajalla skaalalla erilaisia näkökulmia, kokemuksia ja taustoja. Smithin mukaan tutkimustieto viittaa siihen, että inklusiivinen päätöksentekoprosessi ja vuoropuhelu kansalaisten välillä johtaa erilaisten näkökulmien laajempaan ymmärtämiseen, joka puolestaan johtaa informoituihin ja harkittuihin päätöksiin, jotka ovat laajemman osallistujajoukon hyväksyttävissä olevia. Kun monipuolinen joukko kansalaisia kootaan yhteen, heillä on kyky ja taito keskustella perusteellisesti, ja keskustelun lopputuloksena antaa monimutkaisiakin politiikkaongelmia koskevia suosituksia. (Smith, 2005, 9; 39–55). On kuitenkin hyvä huomata, että vaikka kaikilla kansalaisilla on tasavertaiset mahdollisuudet osallistua deliberatiivisiin hankkeisiin, tämä ei vielä tarkoita sitä, että erilaiset taustat tulevat tosiasiasa edustetuiksi tasavertaisesti.

Esimerkkejä toteutetuista deliberatiivisista hankkeista ovat mm. kansalaisjuryt (*citizen jury*), kansalaisraadit, konsensuskonferenssit, kansalaispaneelit, deliberatiiviset mielipidemittaukset sekä osallistuva budjetointi. Hankkeiden tarkoituksena on koota yhteen joukko osallistujia ratkaisemaan jotakin julkiseen päätöksentekoon liittyvää asiakysymystä tai asiakysymysten kokonaisuutta. Esimerkiksi kansalaisjuryn idea pohjaa oikeudessa käytettäviin maallikkojuryihin, joskin kansalaisjury tähtää tuomion antamisen sijasta jonkin politiikkaongelman ratkaisuun. Kansalaisjuryssa satunnainen joukko kansalaisia kerääntyy yhteen keskustelemaan ongelman ratkaisuvaihtoehdoista, ja lopputuloksena tuotetaan lausunto, joka sisältää toimintasuosituksen. Kansalaisraadit toimivat hieman kansalaisjuryjen tapaan, mutta niissä keskustelu ja deliberaatio koskee kansalais- tai kuntalaisaloitetta tai kansanäänestystä. Osallistujat kuulevat sekä aloitteen kannattajia ja vastustajia että asiantuntijoita, ja raadin lopputuloksena tuotetaan käsiteltävästä aiheesta lausunto äänestäjille. Tavoitteena on lisätä kansalaisten tietoutta aloitteesta ennen äänestystä. Osallistuvassa budjetoinnissa kansalaiset puolestaan pääset osallistumaan budjettia koskevaan päätöksentekoon päättämällä yhteisesti, mihin osa budjetista käytetään. Deliberaatio osallistuvassa budjetoinnissa koskee kansalaisten välistä keskustelua rajallisten resurssien jakamisesta, joskin osallistuvassa budjetoinnissa käytetään usein myös äänestyksiä osana

päätöksentekoa. Deliberatiiviset hankkeet voivat erota suurestikin sen suhteen, kuinka osallistujat valitaan. Osassa hankkeita osallistujat valitaan satunaisella otannalla, kun toisissa osallistumismahdollisuuden saavat kaikki halukkaat. Mikäli valintaperusteena käytetään satunnaisotantaa, pyritään osallistujat valitsemaan niin, että erilaiset sosioekonomiset taustat sekä näkökulmat ovat mahdollisimman laajasti edustettuina.

3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1. Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella sitä, millaisia kriteereitä tutkimuskirjallisuudessa on annettu laadukkaalle deliberaatiolle, ja miten deliberaation toteutumista tai deliberatiivista laatua on arvioitu erilaisten jo toteutettujen deliberatiivisten hankkeiden yhteydessä. Tutkimus on tärkeä kahdesta syystä. Ensinnäkin tutkijoiden keskuudessa ei vallitse yksimielisyyttä siitä, millaisista tekijöistä laadukas deliberaatio muodostuu. Näin ollen deliberaation tutkiminen on haastavaa, eikä deliberaation tutkimukselle ole yhtenäistä kriteeristöä tai tutkimustapaa. Toiseksi erilaisia deliberatiivisen demokratian kokeiluita on toteutettu myös Suomessa, ja deliberatiiviset hankkeet voivat tulevaisuudessa yleistyä julkisella sektorilla ja julkisessa päätöksenteossa. Toivottujen lopputulosten saavuttamiseksi on tärkeää, että deliberatiivisten hankkeiden onnistumista on mahdollista arvioida.

Tutkimustani ohjaavat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Millaisia kriteereitä laadukkaalle deliberaatiolle on esitetty tutkimuskirjallisuudessa?
2. Millaisin kriteerein ja metodein deliberatiivista laatua on mitattu tai arvioitu jo toteutetuissa deliberatiivisissa hankkeissa?

3.2. Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmä, jolla pyritään systemaattisesti, selkeästi ja toistettavissa olevalla tavalla tarkastelemaan, arviomaan ja yhdistelemään jo aiemmin julkaistua tutkimustietoa (Fink, 2019, 6). Salmisen (2011, 4) mukaan kirjallisuuskatsauksen voidaan luonnehtia olevan menetelmä, jonka avulla tehdään ”tutkimusta tutkimuksesta”. Menetelmän tarkoituksena on siis koota yhteen jo tehtyä tutkimusta sekä analysoida ja arvioida sitä kriittisesti. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan myös rakentaa uutta teoriaa jo olemassa olevan tutkimuksen päälle tai pyrkiä osoittamaan tutkimusaukkoja, eli

aihealueita tai näkökulmia, joita olisi syytä tutkia lisää (Salminen, 2011). Kirjallisuuskatsaus menetelmänä soveltuu erityisesti tutkimuksiin, joissa tutkitaan, mitä käsiteltävästä ilmiöstä tiedetään ja joissa pyritään tunnistamaan ilmiön keskeiset käsitteet tai teoreettiset suuntaukset ja niiden suhteet. Kirjallisuuskatsauksen menetelmin voidaan myös vastata kysymykseen siitä, millaisia eroja tai ristiriitaisuuksia aiemmassa ilmiötä käsittelevässä tutkimuskirjallisuudesta on löydettävissä.

Tyypillisesti kirjallisuuskatsaus jaetaan kolmeen alalajiin: kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen, systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen ja meta-analyysiin. Näistä kuvaileva kirjallisuus on metodisesti kevyin. Esimerkiksi käytettävän aineiston valinta on kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa vapaampaa kuin kahdessa jälkimmäisessä tutkimusmetodissa, eikä aineiston valintaa ohjaa tiukat metodiset säännöt. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on myös yleisin kirjallisuuskatsauksen tyypeistä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on tapana jakaa vielä kahteen alaluokkaan, narratiiviseen ja integroivaan kirjallisuuskatsaukseen. (Salminen, 2011, 6-7.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus puolestaan eroaa kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta aineiston valinnan suhteen. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa aineiston valintaa ohjaavat tiukat ennalta päätetyt sisäänottokriteerit. Hyötynä lähestymistavassa on, että systemaattisella menetelmällä kerätty aineisto on keskinäisesti looginen ja näin ollen helposti vertailtavissa. (Metsämuuronen, 2005, 579.) Meta-analyysi puolestaan jaotellaan vielä kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen meta-analyysiin. Kvalitatiivisia meta-analyysin tapoja ovat luonteeltaan tulkitseva ja kuvaileva metasynteesi sekä määrällisemmän otteen sisältävä metayhteenveto. Kvantitatiivisissa meta-analyysissä puolestaan yhdistetään ja yleistetään kvantitatiivisia tutkimuksia tilastotieteellisin menetelmin. (Salminen 2011.)

Tämän tutkimuksen metodiksi valikoitui integroiva kirjallisuuskatsaus, jolla on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen lisäksi yhtymäkohtia systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Erityisesti aineiston keruutapa noudattelee systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa toteutettavaa aineiston keruuta. Integroiva kirjallisuuskatsaus mahdollistaa kuitenkin monenlaisen aineiston käytön, sillä aineiston keruuta ei ole metodologisesti rajattu. Integroivassa kirjallisuuskatsauksessa on siis mahdollista käyttää sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tutkimusaineistoa ja empiiristä että teoreettista aineistoa. (Whittemore & Knafl, 2005, 547.) Integroiva kirjallisuuskatsaus on laajin kirjallisuuskatsauksen laji, ja se sopii tutkimuksiin, joissa tutkittavaa ilmiötä on tarkoitus kuvata monipuolisesti (Whittemore & Knafl, 2005, 547; Salminen, 2011, 8). Lisäksi integroiva kirjallisuuskatsaus tarjoaa metodologisen työkalun, jonka avulla aiempaa tutkimusta on mahdollista tarkastella, arvioida kriittisesti ja syntetisoida eli

yhdistellä (Torraco, 2005, 356). Integroivaa kirjallisuuskatsausta käytetään esimerkiksi tutkimuksissa, joiden tarkoituksena on tuottaa jo tutkitusta tiedosta uutta tietoa (Salminen, 2011, 8).

Kirjallisuuskatsauksen käytännön toteuttaminen voidaan jakaa neljään vaiheeseen: 1) tutkimuskysymyksen muodostaminen, 2) aineiston valitseminen, 3) kuvailun rakentaminen ja 4) tuotetun tuloksen tarkasteleminen (Kangasniemi ym., 2013, 291). Nämä vaiheet noudattelevat pitkälti myös muiden laadullisten tutkimusmetodien työvaiheita. Kirjallisuuskatsausta toteuttaessa tutkijan on kuitenkin erityisen tärkeää kuvata työvaiheet avoimesti ja kattavasti, sillä vaiheiden selostaminen on merkittävä väline metodin luotettavuuden ja eettisyyden arvioinnissa (ks. emt.). Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä on saanut kritiikkiä metodin sattumanvaraisuudesta ja subjektiivisuudesta (emt.). Tutkimuksen vaiheiden systemaattinen kuvaaminen osaltaan vähentää sattumanvaraisuuden ja subjektiivisuuden riskiä, sillä vaiheiden tarkan kuvaamisen myötä tutkimuksen tulisi periaatteessa olla toistettavissa. Tutkijan on kuitenkin tarpeellista tiedostaa, että kirjallisuuskatsaus on muita tutkimusmenetelmiä alttiimpi subjektiivisuudelle, sillä aineistonkeruuvaiheessa sekä aineistoa analysoidessa tutkijan henkilökohtaisilla valinnoilla voi olla huomattava merkitys tutkimuksen lopputuloksen kannalta.

Tutkimuksen toteuttaminen alkaa tutkimuskysymyksen rajaamisesta. Kuvauksissa kirjallisuuskatsauksessa tavoitteena on rajattu, mutta riittävän väljä kysymyksenasettelu, joka mahdollistaa tutkimusongelman monipuolisen tarkastelun. Tutkimuskysymyksen asettamista seuraa aineiston valitseminen, jolla on kirjallisuuskatsauksessa suuri painoarvo. Aineiston valintaa ohjaa tutkijan asettama tutkimuskysymys, ja aineisto muodostuu aiemmasta merkittävästä tutkimuskirjallisuudesta. Kun tutkija on muodostanut aineiston, siirrytään kuvailun rakentamiseen, jonka tarkoituksena on muodostaa esitettyyn tutkimusongelmaan kuvaileva vastaus. Kuvailun rakentaminen tapahtuu esimerkiksi aineiston kriittisen tarkastelun, analysoinnin, luokittelun, vertailun ja syntetisoinnin kautta. Tutkimuksen viimeinen vaihe on tulosten tarkastelu, jossa tutkija kokoaa keskeiset tutkimustulokset. Tuloksia tarkastellessa tutkijan olisi hyvä kiinnittää huomiota myös koko tutkimuksen luotettavuuskysymyksiin ja reflektoida oman työnsä ja tutkimuksen luotettavuutta. Lisäksi tulosten tarkastelun yhteydessä tutkija voi osoittaa mahdollisia tutkimusaukkoja ja tarpeita jatkotutkimukselle. On kuitenkin hyvä huomata, että vaiheet eivät seuraa toisiaan tiukan kronologisesti. Tutkimuksen vaiheet muodostavat ennemminkin syklisen kehän, jonka eri vaiheisiin tutkija voi palata tutkimusta toteuttaessaan. (Kangasniemi ym., 2013).

3.3. Aineiston keruu ja valintakriteerit

Oleellinen osa kirjallisuuskatsauksen toteuttamista on tiedonhaku sekä tiedonhaun systemaattinen raportointi (Torraco, 2005, 360). Tiedonhaun läpinäkyvällä raportoinnilla tutkija voi osittain vastata kirjallisuuskatsauksen tutkimusmetodin saamaan kritiikkiin tutkimuksen subjektiivisuudesta tai reliabiliteetista. Aineistonkeruun raportoinnin avulla lukijan on mahdollista arvioida tutkimuksen luotettavuutta.

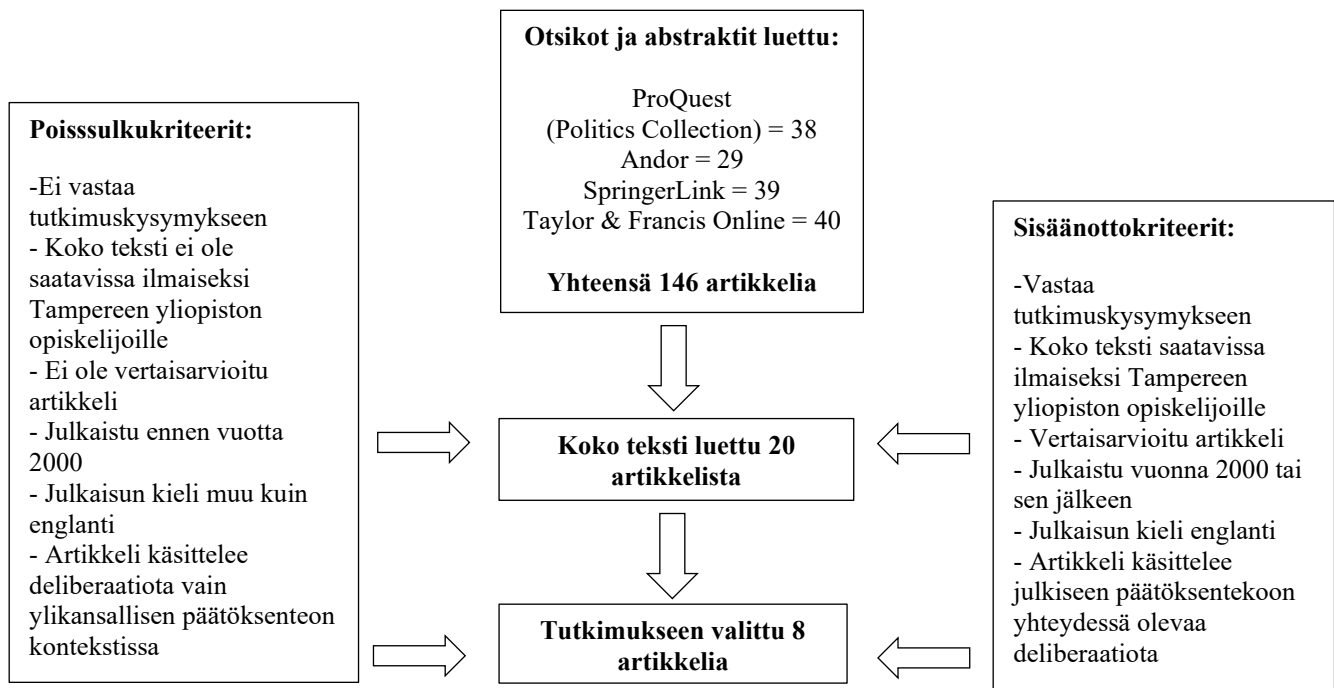
Aloitin tiedonhaun prosessin lokakuussa 2020. Aluksi tein testihakuja tietokantoihin erilaisilla hakulausekkeilla ja hakukriteereillä. Lisäksi tapasin Tampereen yliopiston kirjaston informaatioasiantuntijaa, jonka kanssa tarkastelimme yhdessä erilaisten tietokantojen käyttöä, hakulausekkeiden muodostamista sekä rajausvaihtoehtoja tietokannoissa. Koin tämän hyödylliseksi, sillä asiantuntijan avustuksella löysin tietokannoista työni kannalta relevantteja artikkeleita, ja toisaalta aineiston etsiminen ei ollut riippuvainen vain omista hakutaidoistani. Testihakujen sekä kirjaston informaatioasiantuntijan tapaamisen pohjalta päädyin käyttämään aineistonhaussa hakulauseketta ”*deliberation AND measuring OR evaluate OR criteria OR assessing*”. Mikäli tietokannassa oli mahdollista, rajasin hakua vielä niin, että hakusanojen tuli esiintyä aihekentässä, tai missä tahansa muualla kuin koko tekstissä (esim. otsikossa/abstraktissa/aihekentässä). Lisäksi mikäli tietokannassa oli mahdollista, rajasin hakua vielä koskettamaan politiikan tutkimuksen oppialaa, sillä ilman rajausta sain hakulausekkeella tulokseksi myös lääketieteellisiä artikkeleita. Aineiston keruuta aloittaessani tein testihakuja useisiin eri tietokantoihin, kuten ProQuestin Politics Collectioniin, SAGE Journalsiin, SpringerLinkiin, Taylor & Francis Onlineen, Ebscoon, Andoriin, Scopukseen ja Web of Scienceen. Lopulta päädyin käyttämään tietokannoista ProQuestia, Andoria, Springer Linkiä ja Taylor & Francis Onlinea. Rajaus kyseisiin tietokantoihin tapahtui sen perusteella, että niissä hakua oli helpointa rajata tutkimuskysymykseni kannalta relevanttiin aineistoon ja koin hakutulokset parhaiten työni aineistoksi soveltuviksi.

Artikkelien valintaan vaikuttaneet sisäänotto ja poissulkukriteerit muodostuivat testihakujen myötä, ja ne ovat nähtävissä kuviossa 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit helpottivat aineiston systemaattista seulontaa sekä ohjasivat aineiston valintaa tutkimuskysymykseni kannalta sopiviin artikkeleihin. Merkityksellisin sisäänottokriteeri oli se, että artikkeli vastaa tutkimuskysymykseeni. Lisäksi tein muutamia käytännön toteutusta helpottavia rajoituksia koskien mm. artikkelin kieltä, ja sitä, että artikkeli on saatavissa ilmaiseksi Tampereen yliopiston opiskelijalle. Lisäksi rajasin tarkastelun vain

vertaisarvioituihin artikkeleihin, jotta aineistoa voidaan pitää hyvän tieteellisen käytännön mukaisena, ja artikkelien voidaan todeta olevan menetelmällisesti ja sisällöllisesti tieteellisen tiedon kriteerit täyttäviä. Oman tutkimusintressini vuoksi halusin rajata artikkeleita myös niin, että ne koskevat julkiseen päätöksentekoon jollakin tavalla yhteydessä olevaa deliberaatiota ja toisaalta niin, että artikkeli ei käsittele deliberaatiota vain ylikansallisissa päätöksentekuelimissä. Ehtoihin päädyin siitä syystä, että työssä haluan tarkastella deliberaation kriteerejä ja mittaamista erityisesti demokraattisten innovaatioiden, joiden osallistujat ovat usein tavan kansalaisia, kontekstissa.

Kun hakulauseke oli muodostunut, sopivat tietokannat valittu ja sisäänotto- ja poissulkukriteerit vahvistettu, aloitin varsinaisen artikkelien valitsemisen työhöni. Prosessia on kuvattu kuviossa 1. Aluksi tein haut kuhunkin tietokantaan, ja luin hakutulosten artikkeleista otsikot ja abstraktit. Kokosin artikkelit Excel-taulukoon, ja merkkasin kunkin artikkelin kohdalle, läpäiseekö se sisäänotto- ja poissulkukriteerit. Mikäli jo otsikosta pystyi päättelemään, että artikkeli ei koske missään määrin minun tutkimuskysymystäni, jätin artikkelin abstraktin lukematta ja artikkelin listaamatta. Lisäksi tiedonhaussa syntyi jossakin vaiheessa saturaatioilmiö, eli tietyn pisteen jälkeen hakutulokset eivät tuottaneet minun tutkimuskysymyksen kannalta uusia näkökulmia tai relevanttia tietoa. Tällöin siirryin seuraavan tietokannan pariin. Kun otsikot ja abstraktit oli luettu, luin koko tekstin niistä artikkeleista, jotka otsikon ja abstraktin perusteella olivat läpäisseet sisäänotto- ja poissulkukriteerit. Yleisin syy, miksi artikkeli hylättiin otsikon ja abstraktin lukemisen jälkeen oli se, että artikkeli ei vastannut tutkimuskysymykseeni. Toinen merkittävä syy oli se, että artikkeli ei ollut vertaisarvioitu. Kun luin artikkeleista koko tekstiä, vertasin artikkelia jälleen sisäänotto- ja poissulkukriteereihin. Artikkelit, jotka koko tekstin perusteella vastasivat kriteereitä, valikoituivat tutkimukseni aineistoksi

Kuvio 1. Artikkelien valintaprosessi.

Taulukko 1. Tutkimuksen aineistoksi valitut artikkelit.

1.	De Vries, R., Stanczyk, A. E., Ryan, K. A., & Kim, S. Y. H. (2011). A framework for assessing the quality of democratic deliberation: Enhancing deliberation as a tool for bioethics. <i>Journal of Empirical Research on Human Research Ethics</i> , 6(3), 3-17.
2.	Steenbergen, M. R., Bächtiger, A., Spörndli, M., & Steiner, J. ü. (2003). Measuring political deliberation: A discourse quality index. <i>Comparative European Politics</i> , 1(1), 21-48.
3.	Korolev, A. (2014). Deliberative democracy nationwide?—Evaluating deliberativeness of healthcare reform in china. <i>Chinese Journal of Political Science</i> , 19(2), 151-172.
4.	Mannarini, T., Mannarini, T., Fedi, A., & Fedi, A. (2018). Using quali-quantitative indicators for assessing the quality of citizen participation: A study on three citizen juries. <i>Social Indicators Research</i> , 139(2), 473-490.
5.	Caluwaerts, D., & Reuchamps, M. (2014). Strengthening democracy through bottom-up deliberation: An assessment of the internal legitimacy of the G1000 project. <i>Acta Politica</i> , 50(2), 151-170.

6.	Knobloch, K., Gastil, J., Reedy, J., & Cramer Walsh, K. (2013). Did they deliberate? applying an evaluative model of democratic deliberation to the oregon citizens' initiative review. <i>Journal of Applied Communication Research</i> , 41(2), 105-125.
7.	Curato, N. (2012). A sequential analysis of democratic deliberation. <i>Acta Politica</i> , 47(4), 423-442.
8.	Esterling, K. M., Fung, A., & Lee, T. (2015). How much disagreement is good for democratic deliberation? <i>Political Communication</i> , 32(4), 529-551.

3.4. Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä

Työssäni analysoin aineistoa sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perustavanlaatuisen analyysimenetelmä, jota voidaan käyttää joko yksittäisenä menetelmänä tai laajempaan teoreettiseen kehykseen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 78). Sisällönanalyysin avulla kirjallisessa muodossa olevaa materiaalia voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti (emt. 87). Analyysia tehtäessä aineistoa luokitellaan systemaattisesti jotakin säännönmukaisuutta tai tulkintaa noudattaen. Sisällönanalyysin tavoitteena on kuvata ilmiötä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa sekä luoda tutkittavasta ilmiöstä selkeä kuvaus. (emt.) Sisällönanalyysi menetelmänä jakautuu kolmeen alakategoriaan: aineistolähtöiseen eli induktiiviseen sisällönanalyysiin, teorialähtöiseen eli deduktiiviseen sisällönanalyysiin sekä abduktiiviseen eli teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin. Tutkielmassani käytän aineistolähtöistä, eli induktiivista sisällönanalyysia, joskin työn analyysimenetelmässä voi nähdä yhtymäkohtia myös abduktiiviseen eli teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin.

Induktiivisen sisällönanalyysin tavoitteena on teorian tai valmiiden havaintokategorioiden rakentaminen aineistolähtöisesti analysoimalla. Induktiivinen päättelyketju kulkee siis erityisestä tasosta yleiseen tasoon. (Herranen 2019). Induktiivisen sisällönanalyysin toteuttamisesta voidaan eritellä muutamia vaiheita. Aluksi tutkijan on perehdyttävä huolellisesti valitsemansa aineiston sisältöön. Aineistoon perehtyessään tutkija pelkistää aineistoa hänen tutkimuksensa kannalta relevanttiin muotoon. Tämä voi tapahtua esimerkiksi etsimällä tutkimuskysymystä vastaavia ilmaisuita. Tämän jälkeen pelkistetyt ilmaisut listataan, ja ilmaisuista etsitään samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Samaa ilmiötä kuvaavat pelkistetyt ilmaisut luokitellaan, ryhmitellään ja yhdistellään aineistolähtöisiksi kategorioiksi. Kategorioista voidaan edelleen muodostaa ilmiötä kuvaavia ala- ja yläluokkia. Näin aineistosta saadaan

redusoitua oleellisia kuvauksia, luokkia tai ryhmittelyjä, joita tulkitsemalla tutkija voi tuottaa tutkimastaan ilmiöstä uutta tietoa tai lähteä rakentamaan uutta teoriaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 91-92).

Laadullisiin tutkimusmenetelmiin perehtynyt Pertti Alasuutari (2011, 31) jakaa analyysin toteuttamisen kahteen vaiheeseen: havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen. Havaintojen pelkistäminen koostuu aineiston tarkastelusta tietyn kysymyksen tai teoreettisen viitekehysten näkökulmasta, sekä tarkastelussa löydettyjen havaintojen yhdistämisestä (emt, 32). Tässä vaiheessa aineistoa on tarkoitus pelkistää ilmiötä kuvaaviksi havainnoiksi ja havaintoja pyritään edelleen järjestämään, yhdistelemään ja luokittelemaan. Aineistosta erotellaan sisältölähtöisesti merkityspersustaisia havaintokategorioita, ja tavoitteena on löytää aineistosta havaintoja, joilla on yhteisiä ominaisuuksia tai piirteitä. Apuna aineiston ja havaintojen luokittelussa voidaan käyttää mm. alakategorioiden muodostamista, joiden avulla ilmiötä voidaan käsitteellistää.

Analyysin toisessa vaiheessa, arvoituksen ratkaisemisessa, tutkija tulkitsee löydettyjä ja pelkistettyjä havaintoja sekä selittää ja tekee niitä ymmärrettäväksi. (Alasuutari, 2011, 34). Havainnoille voidaan esimerkiksi etsiä merkitystulkintoja sekä esittää suhteita löydettyjen kategorioiden välillä. Pelkistettyjen havaintojen tukinta tapahtuu teoreettiseen viitekehykseen ja aikaisemmista tutkimustuloksista johdettuihin selitysmalleihin suhteuttaen (emt.). Sisällönanalyttisen prosessin tavoitteena on olla mahdollisimman objektiivinen ja toistettavissa oleva prosessi, joka paljastaa aineistosta jotain ei itsestään selvää. Tarkoituksena on paljastaa esimerkiksi trendi, merkitysrakenne tai kaava, jota ei huomaa ilman aineiston systemaattista, sisällönanalyttista, luentaa. (Herranen, 2019).

4. ANALYYSI

Tässä luvussa esitellään aineistosta luokitellut deliberaation kriteerit tai havaintokategoriat. Lisäksi luvussa esitellään, kuinka kriteeriä on käsitelty kussakin aineistoksi valitussa artikkelissa. Artikkelien analyysin perusteella oli mahdollista luokitella kuusi eri deliberaation kriteerejä koskevaa havaintokategoriaa. Näiden kuuden kategorian lisäksi artikkeleista löytyi yksittäisiä kriteereitä, jotka eivät olleet luokiteltavissa mihinkään muodostetuista kategorioista. Tällöin kyse oli kuitenkin kriteeristä, jotka esiintyivät vain yksittäisissä artikkeleissa. Tutkimuksessa käytetyt havaintokategoriat muodostettiin siten, että vähintään puolessa artikkeleista esiintyi kriteeri, joka on luokiteltavissa kyseiseen kategoriaan.

Taulukko 2. Kriteerien esiintyvyys aineistossa.

Artikkeli Kriteeri	De Vries ym. (2011)	Steenbergen ym. (2003)	Korolev (2014)	Mannarini & Fedi (2018)	Caluwaerts & Reuchamps (2014)	Knobloch ym. (2013)	Curato (2012)	Esterling ym. (2015)
Tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet	X	X	X	X	X	X	X	X
Osallistujien keskinäinen kunnioitus	X	X		X		X	X	X
Perusteluiden esittäminen	X	X	X		X	X	X	X
Punnitseminen/ preferenssien muuttuminen	X		X	X		X	X	
Uuden tiedon oppiminen	X			X		X		X
Käytännön toteutus	X		X		X			X

4.1. Tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet ja inklusiivisuus

Vaatus osallistujien tasa-arvoisista osallistumismahdollisuuksista tai inklusiivisuudesta onnistuneen deliberaation ehtona nousi esiin jokaisessa tutkimukseen valitussa artikkelissa. Deliberaation kriteereitä käsittelevissä artikkeleissa yhtenä kriteereistä on mainittu joko osallistujien keskinäinen tasa-arvo, tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet tai inklusiivisuus, ja deliberaation mittaamista koskevissa artikkeleissa on mitattu joko osallistujien tasa-arvoisia osallistumismahdollisuuksia tai osallistujien keskinäistä tasa-arvoisuutta.

Ainoa artikkeli, jossa tasa-arvoa ei ole suoraan mainittu on Steenbergenin, Bächtigerin, Spörndlin ja Steinerin *Measuring Political Deliberation: A Discourse Quality Index*. Havainto on osaltaan yllättävä, sillä heidän artikkelissaan esittelemäänsä Discourse Quality Indexiä (DQI) on käytetty laajasti työkaluna esimerkiksi parlamenteissa käytyjen keskustelujen deliberatiivisuuden mittaamisessa. DQI on työkalu, jonka avulla keskustelujen deliberatiivisuutta arvioidaan kvantitatiivisin menetelmin. DQI:ssä on mainittu kuusi arviointikriteeriä keskusteluille, ja deliberatiivisuutta mitataan pisteyttämällä puheenvuoroja näiden arviointikriteerien mukaisesti. Toisaalta ensimmäisenä kriteeri DQI:ssä on se,

kuinka vapaasti puhuja voi osallistua keskusteluun (0 = puhujaa häiritään tai keskeytetään hänen puhuessaan, 1= puhuja voi osallistua keskusteluun vapaasti). (Steenbergen, Bächtiger, Spörndli, Steiner, 2003, 27). Kriteeri osallistumisen vapaudesta viittaa vaatimukseen osallistujien tasa-arvoisista osallistumismahdollisuuksista, vaikka artikkelissa ei suoranaisesti mainita tasa-arvoa yhtenä arviointikriteereistä. Näin ollen kaikissa artikkeleissa tunnustetaan tavalla tai toisella vaatimuksen tasa-arvoisista osallistumismahdollisuuksista tai osallistujien keskinäisestä tasa-arvosta laadukkaan deliberaation kriteerinä.

Artikkelissaan *Deliberative Democracy Nationwide?—Evaluating Deliberativeness of Healthcare Reform in China* Alexander Korolev (2014, 154) painottaa tasa-arvon ja tasa-arvoisten osallistumismahdollisuuksien merkitystä laadukkaalle deliberaatiolle. Korolevin mukaan päätöksenteon prosessia voidaan kutsua verrattain tasa-arvoiseksi silloin kun erilaisilla näkökulmilla ja intresseillä on yhtäläiset mahdollisuudet tulla esitetyiksi ja kuulluiksi deliberatiivisilla foorumeilla. Korolevin tutkimuksen käsitellessä kansallista hanketta, hän mainitsee ideaalin deliberatiivisen prosessin kriteeriksi sen, että kaikki sidosryhmät, joita päätös koskee, voivat ilmaista oman näkökulmansa ja osallistua päätöksentekoon. (emt.) Nicole Curato (2012, 430) puolestaan nostaa esiin inkluusiivisuuden periaatteen. Curaton mukaan kaikilla, jotka haluavat ilmaista mielipiteensä tulisi olla mahdollisuus osallistua keskusteluun ja päätöksentekoon. Epätasa-arvoisissa keskusteluolosuhteissa erilaiset mielipiteet eivät välttämättä pääse esiin, ja näin ollen kaikista näkökulmista ei keskustella ja niitä ei harkita yhtäläisellä tavalla (emt.) Myös Caluwaerts ja Reuchamps (2014, 154) tunnustavat tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet deliberaation kriteerinä. Pelkkä erilaisten näkemysten representaatio ei ole kuitenkaan riittävä ehto, vaan erilaisia näkemyksiä ja mielipiteitä on myös kuunneltava yhtäläisesti. Tällä Caluwaerts ja Reuchamps viittaavat siihen, että pelkästään yhtäläisten osallistumismahdollisuuksien takaaminen ei takaa deliberatiivista laatua, vaan deliberatiivisilla foorumeille on otettava huomioon myös se, että osallistujien kyky tuoda keskustelussa esiin omat näkemyksensä ja argumenttinsa vaihtelee. Näin ollen tasa-arvon ja laadukkaan deliberaation toteutumiseksi tulisi kiinnittää huomiota keskustelun fasilitointiin (ks luku 4.6.) ja osallistujien erilaisiin taustoihin, sekä siihen, kuinka taustatekijät vaikuttavat osallistujien tosiasiallisiin mahdollisuuksiin osallistua keskusteluun.

Sellainen kansalaisten välinen argumentatiivinen vuorovaikutus, jota deliberaatio edellyttää, voi olla vaikeaa saavuttaa massademokratioissa (emt., 153). Tämän vuoksi deliberatiivinen demokratiateorian käytännön toteutukset tapahtuvat usein erilaisten institutionalisoitujen demokraattisten innovaatioiden kautta. Tämän huomioon ottaen Caluwaerts ja Reuchamps problematisoivat sitä, kuinka osallistujat

deliberatiivisiin hankkeisiin tulisi valita, jotta taattaisiin tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet ja erilaisten näkemysten representaatio. Käytännön syistä useissa hankkeissa, kuten kansalaisraadeissa, kaikkien kansalaisten tai kuntalaisen ei ole mahdollista osallistua suoraan. Tällaisissa tapauksissa Caluwaerts ja Reuchamps (2014, 154) suosittelevat osallistujien valintaa satunnaisella otannalla. Satunnaisella otannalla osallistujat voidaan varmistaa otannan edustavuus siten, että osallistujien kokoonpano vastaa esimerkiksi kunnan väestöä mahdollisimman kattavasti. Lisäksi satunnaisella otannalla on mahdollista käyttää osallistujavalinnassa sellaisia taustamuuttujia (kuten ikä, sukupuoli, äidinkieli, mielipide jostakin asiasta), jotka kulloinkin palvelevat tarkoitusta parhaiten. Toisaalta myös satunnaisotannassa tapahtuu jonkin verran itsevalintaa, sillä kutsun saaneet henkilöt voivat itse päättää osallistuvatko hankkeeseen.

Tutkimukseen valikoituneissa artikkeleissa osallistujien tasa-arvoisuutta ja tasa-arvoisia osallistumismahdollisuuksia on mitattu moninaisilla tavoilla. Useammassa artikkelista deliberatiiviseen keskusteluun osallistuneille on tehty osallistujakysely tai heitä on haastateltu. Näissä tasa-arvon toteutumista on mitattu esimerkiksi väittämällä ”kaikilla osallistujilla oli tosiasiallinen mahdollisuus puhua ja osallistua; ketään ei suljettu keskustelun ulkopuolelle eikä kukaan osallistujista dominoi keskustelua” (Esterling, Fung & Lee, 2015, 536) tai kysymällä, kokiko osallistuja, että hänellä riittävä mahdollisuus ilmaista mielipiteensä (Knobloch, Gastil, Reedy & Cramer Walsh, 2013, 116). Tasa-arvoisten osallistumismahdollisuuksien toteutumista arvioitaessa osallistujilta kysyttiin kyselyissä sekä haastatteluissa myös sitä, kokivatko he, että joku osallistujista dominoi keskustelua (Mannarini & Fedi, 2017, 479).

Artikkeleissa, joissa tasa-arvon toteutumista oli mitattu kvantitatiivisin menetelmin, mitattiin muun muassa sitä, kuinka monta kertaa kukin osallistuja piti puheenvuoron (Mannarini & Fedi, 2017, 479; De Vries, Stanczyk, Ryan & Kim, 2011, 5) ja kuinka pitkiä kunkin osallistujan puheenvuorot olivat (Mannarini & Fedi, 2017, 479). Puheenvuorojen määrää mitannut De Vries kollegoineen kuitenkin huomauttaa, että puheenvuorojen määrä tai yksittäisen osallistujan sanamäärä ei vielä yksinään kerro kaikkea tasa-arvon toteutumisesta. Olisi epärealistista odottaa, että kaikki osallistujat puhuisivat keskustelussa saman verran, sillä ihmiset ovat luonteeltaan hyvin erilaisia. Esimerkiksi keskusteluiden litteraatioiden analysoinnin jälkeen selvisi, että vähiten sanamäärällisesti osallistunut henkilö heidän tutkimuksessaan sai viestinsä ilmaista muille hyvin vakuuttavasti ja selkeästi. Tärkeää onkin tietää, ettei määrällinen vaihtelu puheenvuoroissa per osallistuja johdu esimerkiksi siitä, että jotkut keskustelijoista

dominoivat keskustelua tai muilla keinoin rajoittavat muiden osallistumismahdollisuuksia. (De Vries ym. 2011, 10)

Laadullisin menetelmin tasa-arvoisten osallistumismahdollisuuksien toteutumista arvioitiin esimerkiksi hankkeen suunnitelmien, työryhmämuistiinpanojen ja muiden saatavilla olevien asiakirjojen avulla tai haastattelemalla osallistujia ja hankkeiden työntekijöitä. Osassa tutkimuksia tutkijat myös seurasivat keskusteluita tai analysoivat keskusteluiden litteraatioita. Keskusteluita seuranneet tutkijat kiinnittivät huomiota siihen, kuinka osallistujien oli mahdollista ilmaista mielipiteensä, ja millaisin toimenpitein (pienryhmäkeskustelut, erilaiset vuorovaikutuksen tavat, fasilitoijien tuki) osallistumismahdollisuuksia parannettiin (Knobloch ym, 2013, 115–116; Caluwaerts & Reuchamps, 2015, 163). Tasa-arvoisia osallistumismahdollisuuksia parantavaksi toimintatavaksi mainittiin muun muassa se, että ennen varsinaisen keskustelun alkua osallistujat saivat tutustua toisiinsa. (Caluwaerts & Reuchamps, 2015, 163). Tutustumisen tarkoituksena oli madaltaa osallistumisen kynnyksiä, jotta kaikki osallistujat uskaltaisivat tuoda mielipiteensä esiin varsinaisessa keskustelussa. Havainto on linjassa sen kanssa, että Caluwaerts ja Reuchamps painottavat artikkelinsa alkupuolella, että tasa-arvo ei toteudu vain representaation myötä, vaan huomiota tulee kiinnittää ihmisten tosiasiallisiin mahdollisuuksiin osallistua keskusteluun ja tuoda omat mielipiteensä julki.

Tasa-arvon toteutumisen kannalta kiinnitettiin huomiota myös siihen, millä keinoin osallistujat oli valikoitu mukaan (Knobloch ym., 2013, 115; Caluwaerts & Reuchamps, 2015, 159) ja toisaalta siihen, millaisia näkökulmia hankkeessa mukana olleet asiantuntijat edustivat (Caluwaerts & Reuchamps, 2015, 162). Huomion kiinnittäminen asiantuntijoiden ja fasilitaattorien taustoihin on relevanttia, sillä usein heillä on osallistujiin nähden tietynlainen auktoriteettiasema. Asiantuntijoilla ja fasilitaattoreilla voi olla suurinkin vaikutus keskusteluilmapiiriin, ja siihen, kuinka vapaasti osallistujat uskaltavat tuoda oman mielipiteensä julki.

4.2. Osallistujien keskinäinen kunnioitus

Tutkimukseen valituista kahdeksasta artikkelista kuudessa oli mainittu jollakin tapaa deliberaation kriteerinä tai mittaamisen kohteena osallistujien keskinäinen kunnioitus keskusteluiden aikana. Nicole Curaton (2012, 431) mukaan keskustelun sävy määritetään luomalla yhteiset säännöt ja argumentointikäytännöt jo siinä vaiheessa, kun ongelma päätetään ratkaista keskustelemalla. Tästä hetkestä Curato käyttää myös nimitystä deliberaation avausvaihe (*opening stage*). Avausvaiheella on merkitystä, sillä se määrittää pitkälti sen, millaiset diskursiiviset keinot ovat hyväksyttäviä myöhemmin

keskustelussa. Deliberatiiviselle keskustelulle yleisiä diskursiivisia velvoitteita ovat mm. keskustelukumppanin kunnioittaminen ja avoimen mielen säilyttäminen (emt.).

Useimmissa artikkeleista keskinäistä kunnioitusta lähestyttiin yksittäisen osallistujan näkökulmasta. Knobloch kollegoineen viittaa artikkelissaan aiempiin tutkimuksiin, joiden mukaan subjektiivinen tunne kunnioituksesta on yksi parhaista mittareista koskien sitä, onko henkilöä tosiasiallisesti kunnioitettu keskustelussa. Näin ollen Knobloch kollegoineen (2013, 117) arvioi kansalaisraateja koskeneessa tutkimuksessaan kunnioitusta osana deliberaation toteutumista väittämällä ”Minua kohdeltiin kunnioittavasti”. Toisaalta väittämää voidaan pitää ongelmallisen, mikäli kyselyssä ei avata, mitä kunnioituksella väitteessä tarkoitetaan. Kunnioittava kohtelu voi tarkoittaa eri ihmisille hyvin erilaista käytöstä, ja tämä heijastuu väistämättä myös vastauksiin. Muissa artikkeleissa kunnioitus oli operationalisoitu hieman tarkemmin. Kunnioitusta osana deliberatiivista laatua tai deliberaation onnistumista mitattiin mm. osallistujakyselyissä väittämällä ”Osallistujat kuuntelivat toisiaan kunnioittavasti ja kohteliaasti” (Esterling ym., 2015, 536) ja haastatteluissa mm. kysymyksellä ”Tuntuuko sinusta, että ryhmäsi kunnioitti mielipiteitäsi” (De Vries ym., 2011, 11). Mannarinin ja Fedin (2018) kansalaisjuryja (*citizen jury*) koskevassa artikkelissa osallistujien keskinäistä kunnioitusta ei mitattu yksittäisenä kohtana, mutta ryhmän yhteistyötä arvioitaessa kiinnitettiin huomiota osallistujien kokemuksiin ryhmän sosiaalisesta ilmapiiristä. Sosiaalista ilmapiiriä arvioitiin laadullisilla haastatteluilla, ja osallistujien vastauksissa kunnioitus nousi esiin yhtenä sosiaaliseen ilmapiiriin myönteisesti vaikuttavista tekijöistä.

De Vriesin ja kollegoiden (2011, 11) mukaan toisia kunnioittavista keskustelukäytännöistä poiketaan todennäköisemmin tilanteissa, joissa osallistujat ovat keskenään eri mieltä. Positiivinen ryhmädynamiikka ja ystävällisyys, myös silloin kun osallistujat ovat keskenään erimieltä, ovat toisia kunnioittavan prosessin indikaattoreita (emt., 5). Erimielisyys voi johtaa keskustelun joko umpikujaan tai palvella keskustelun eteenpäin viemiseksi. Omassa tutkimuksessaan he arvioivat osallistujien keskinäistä kunnioitusta erimielisyyden vallitessa analysoimalla litteroituja keskusteluita. Tutkijat huomasivat, että suurimmassa osassa tilanteita erimielisyys vei keskustelua eteenpäin ja osallistujat keskustelivat toisia kunnioittavasti myös haastavissa tilanteissa. Deliberatiivisen demokratiateorian mukaisesti erimielisyyksien tulisikin viedä keskustelua eteenpäin, sillä erilaisten virheellisten väitteiden ja uskomusten tulisi keskustelun myötä suodattuvat pois. Tutkijat keskittyivät erikseen etsimään myös epäkohteliaita tai työkeitä kommentteja, mutta ne olivat harvassa. Esimerkkinä he käyttivät tilannetta, jossa osallistuja vastasi toisen argumenttiin sarkastisesti. Sarkastinen vastaus provosoi toista osallistujaa,

jolloin keskustelu ajautui umpikujaan. (De Vries ym., 2011, 11.) Mannarini ja Fedi (2017, 483) puolestaan huomasivat, että erot keskusteluilmapiirissä voidaan linkittää kahteen tekijään: käsiteltävän aiheen erityispiirteisiin (esim. kuinka läheisesti aihe linkittyy keskustelijoiden omaan elämään) ja osallistujien kantojen jyrkkyyteen. Havainnon tutkijat tekivät tutkiessaan kolmen eri kansalaisjuryn toimintaa.

Discourse Quality Indecssissä (DQI) kunnioitusta mitataan kolmella eri indikaattorilla. Indikaattorit ovat kunnioitus politiikan kohteena olevaa ryhmää kohtaan (0 = puheessa esiintyy vain negatiivisia väitteitä politiikan kohteena olevasta ryhmästä, 1 = puheessa ei esiinny negatiivisia eikä positiivisia väitteitä politiikan kohteena olevasta ryhmästä, 2 = puheessa esiintyy positiivinen väittäminen politiikan kohteena olevasta ryhmästä), kunnioitus muiden esittämiä vaatimuksia kohtaan (samat muuttujan arvot ja arviointiperusteet kuin ensimmäisessä kohdassa) sekä suhtautuminen vasta-argumentteihin (0 = vasta-argumentteja esitetään, mutta puhuja jättää ne kokonaan huomioimatta, 1 = puhuja huomioi vasta-argumentin, mutta halventaa sitä tai argumentin esittäjää, 2 = puhuja huomioi vasta-argumentin, mutta suhtautuu siihen neutraalisti tai 3 = puhuja huomioi vasta-argumentin ja arvostaa sitä). Edellä mainituista indikaattoreista kunnioitusta muiden vaatimuksia kohtaan ei kuitenkaan aina koodata DQI:tä käytettäessä. (Steenbergen ym., 2003, 29.)

4.3. Perusteluiden esittäminen

Deliberatiivisen demokratian keskiössä on esitettyjen väitteiden perustelu. Siitä, millaisia perusteluiden tulisi luonteeltaan olla, ei kuitenkaan vallitse teoreetikoiden kesken yksimielisyyttä. Yhteistä on kuitenkin käsitys siitä, että väitteet tulee jollakin tapaa perustella. Myös tutkimukseen valituista artikkeleista suurin osa mainitse jossakin muodossa vaatimuksen esitettyjen väitteiden perustelusta. Artikkeleissa perusteluiden todettiin mm. olevan laadukkaan deliberaation tärkeä aspekti (De Vries ym, 2011, 6) ja olevan deliberatiivisen demokratian keskiössä (Korolev, 2014, 155). Keskustelijoiden vastuu vedota käsiteltävän ongelman kannalta päteviin väittämiin luo tarpeen väittämien perusteluille deliberaatioissa (Curato, 2012, 434).

Caluwaerts ja Reuchamps (2015, 155) toteavat, että deliberatiivisessa päätöksenteossa päätösten tulisi perustua parhaiten perusteltuihin väitteisiin, eikä esimerkiksi pakottamiseen tai ryhmän valtasuhteisiin. Caluwaertsin ja Reuchampsin sekä Curaton artikkeleissa problematisoidaan kuitenkin sitä, onko ryhmässä todellisuudessa mahdollista toteuttaa tehokasta päätöksentekoa, joka perustuisi yksinomaan parhaisiin argumentteihin. Deliberatiiviselle demokratiateorialle on ominaista ajatus siitä, että parhaat

perustelut omaava argumentti hyväksytään. Kun näkemykseen lisätään deliberatiiviselle demokratialle tyypillinen vaatimus preferenssien muuttumisesta, parhaat perustelut omaavan argumentin tulisi muuttua jossakin määrin ryhmän jaetuksi mielipiteeksi tai ymmärrykseksi. Curaton (2012, 434) mukaan yksimielisyys ei välttämättä ole deliberation tavoite, ja jotkin mielipide-erot jäävät väistämättä ratkaisemattomiksi. Tällaiset ratkaisemattomiksi jäävät mielipide-erot voivat liittyä esimerkiksi kompleksisiin eettisiin kysymyksiin. Caluwaerts ja Reuchamps (2015, 155) puolestaan toteavat, että suuri osa käytännön deliberatiivisen demokratian instituutioista ja toteutuksista nojaa jossakin määrin aggregatiivisiin mekanismeihin, kuten äänestämiseen. Äänestyksiä käytetään usein deliberatiivisen demokratian instituutioissa lopullisen päätöksen tai lausunnon muodostamiseen, vaikka äänestämistä olisi edeltänyt deliberatiivinen keskustelu. Näin ollen myös käytännöntoteutuksissa päätökset perustuvat usein enemmistön mielipiteeseen, vaikka deliberatiivisessa demokratiassa päätökseksi tulisi ideaalisti muodostua se kanta, jonka puolesta voidaan esittää parhaat perusteet. Caluwaertsin ja Reuchampsin (emt.) mukaan päätöksenteon deliberatiivinen laatu riippuukin siitä, kuinka monta kertaa aggregaatio (mielipiteiden yhdistäminen esimerkiksi äänestämällä) ylittää argumentaation.

Tutkimukseen valikoiduissa artikkeleissa ei juuri oteta kantaa siitä, millaisia hyväksyttävät perusteet ovat luonteeltaan. Havainto on linjassa aiemmin esitettyyn huomioon siitä, että myöskään tutkijoiden keskuudessa ei vallitse yhtenäistä käsitystä hyväksyttävistä tai laadukkaista perusteluista. De Vriesin ja kollegoiden (2011, 13–14) artikkelissa perusteluita koskevassa osiossa on väitteiden perustelun lisäksi arvioitu osallistujien kykyä hyväksyä aiheen monimutkaisuus sekä omaksua yhteiskunnallinen näkökulma aiheeseen. Heidän mukaansa laadukkaassa deliberaatiossa otetaan huomioon käsiteltävän aiheen kompleksisuus (emt.). Näin ollen keskusteluun osallistuvien väitteet ja perustelut eivät saa sisältää esimerkiksi liiallista yksinkertaistamista. Lisäksi osallistujien tulisi perusteluissaan hyväksyä laajempi yhteiskunnallinen näkökulma sen sijaan, että esitetyt argumentit perustuisivat vain osallistujan omiin tai läheisten intresseihin (emt.).

Myös DQI:n operationalisoinneista voidaan löytää viitettä siitä, millaiset perustelut katsotaan laadukkaiksi. DQI:ssä perusteluita mitataan kahdella eri asteikolla; perustelun tasolla (0 = argumenttia ei perustella ollenkaan, 1 = heikko perustelu, 2 = pätevä perustelu, 3 = valistunut perustelu) sekä perustelun sisällöllä (0 = vetoaminen ryhmäintresseihin, 1 = neutraali sisältö, 2 = vetoaminen yhteiseen hyvään). Mallissa heikon ja pätevän perustelun erottaa erityisesti se, kertooko puhuja, miten hänen perustelunsa ja toimenpide-ehdotuksensa linkittyvät toisiinsa. (Steenbergen ym., 2013, 28.) Myös Mannarini ja Fedi käyttivät omassa tutkimuksessaan DQI:n tapaista mallia, jossa he koodasivat kaikki

puheenvuorot niiden relevanssin (0 = ei relevantti, 1 = relevantti puheenvuoro), väitteen tason (0 = ei sisällä argumenttia, 1 = vaillinainen argumentti, 2 = yksityiskohtainen argumentti) ja argumentin universaaliuden (0 = ei sisällä argumenttia, 1 = vetoaminen henkilökohtaiseen tai ryhmäintressiin, 2 = universaali argumentti) mukaan. DQI:ssa ja Mannarinin ja Fedin mallissa on yhtäläisyyksiä De Vriesin ja hänen kollegoidensa näkemykseen, sillä kaikissa yhteiseen hyvään vetoaminen tai laajemman yhteiskunnallisen perspektiivinen omaksuminen on merkki laadukkaasta argumentista. Sen sijaan missään malleista omaan etuun tai ryhmäintressiin vetoamista ei nähdä laadukkaana perusteluna. Näkemykset ovat vahvasti yhteydessä myös Rawlsin ja Habermasin ajatuksiin perusteluiden sisällöstä. Näin ollen perusteluiden laadukkuutta voisi arvioida ainakin sen mukaan, mihin argumentissa vedotaan.

Tutkimukseen valituissa artikkeleissa argumenttien perustelua on mitattu osallistujakyselyissä Likertin asteikolla muun muassa väitteellä ”Silloinkin kun olin eri mieltä, useimmat osallistujista esittivät kohtuullisia näkökulmia ja yrittivät tosissaan perustella väitteensä” (Esterling ym., 2015, 536). Myöskään tämä kysymys ei ota kantaa argumenttien sisältöön, vaan mittaa enemmän yksilön kokemusta siitä, yrittivätkö muut osallistujista todella perustella omia väitteitään. Kansalaisraatia tutkineessa hankkeessa puolestaan kiinnitettiin huomiota siihen, millaisia perusteluita osallistujat valitsivat sisällyttää lopulliseen lausuntoon. (Knobloch ym., 2013, 119). Kansalaisraadit muodostavat käsiteltävästä kansalaisaloitteesta tai kansanäänestyksestä lausunnon, jossa todetaan aloitteeseen liittyvät keskeiset tosiasiat sekä tärkeimmät perustelut aloitteen puolesta ja sitä vastaan. Tutkimuksessa huomattiin, että osallistujat pyrkivät sisällyttämään lausuntoon parhaan mahdollisen sisällön ja sulkemaan pois merkityksetöntä, epätarkkaa tai ei todennettavissa olevaa tietoa (emt). Lisäksi tutkimuksessa, jossa osallistujien keskustelut oli litteroitu tekstiksi, tutkijat kiinnittivät sisällönanalyysin ja retorisen analyysin keinoin huomiota siihen, kuinka osallistujat perustelivat omia väitteitään (De Vries ym., 2011, 13).

4.4. Näkökulmien punnitseminen ja preferenssien muuttuminen

Deliberatiivisessa keskustelussa esitettyjen näkökulmien punnitsemisen tai preferenssien muuttumisen prosessi mainittiin viidessä tutkimukseen valituista artikkeleista. Erilaisten näkökulmien punnitseminen ja preferenssien muuttuminen on olennainen osa deliberaatiota, sillä se reflektoi, onko deliberaatiolla ollut tosiasiallisesti vaikutusta osallistujien mielipiteiden muodostukseen ja tätä kautta kollektiiviseen päätöksentekoon. Jotta deliberaatiota voidaan pitää tuloksekkaana, sen odotetaan muuttavan osallistujien näkökulmia (Korolev, 2014, 155). Laadukkaan deliberaation yksi tekijä on se, että osallistujat todella harkitsevat muiden esittämiä perusteluita ja ovat avoimia muuttamaan omia mielipiteitään. Tällöin

keskustelun myötä suodattuu pois epäjohdonmukaiset tai virheelliseen tietoon perustuvat näkökulmat. Perusteluiden esittäminen mahdollistaa erilaisten näkökulmien kriittiseen tarkasteluun, puolustamisen ja harkinnan. Perusteluiden esittäminen ja niiden punnitseminen tekevät deliberaatiosta ainutlaatuisen prosessin, sillä näkemystenvaihdon myötä keskustelijoilla on mahdollisuus vakuuttaa toisena järkiargumentein (Curato, 2012, 435). Toisaalta pelkästään mahdollisuus tähän ei vielä takaa onnistunutta deliberaatiota, vaan osallistujien vastuulla on myös tosiasiallisesti harkita ja punnita toisten väitteitä huolellisesti.

De Vriesin ja hänen kollegoidensa artikkelista tähän havaintokategoriaan voidaan yhdistää kaksi heidän käyttämistään indikaattoreista. De Vries ja kollegat analysoivat tutkimuksessaan sitä, kuinka osallistujat omaksuivat ja käyttivät omaksumaansa tietoa. Tutkijoiden mukaan on tarpeellista arvioida, käyttävätkö osallistujat heille esitettyä tietoa apuna omien väitteidensä muodostamisessa. Lisäksi De Vries kollegoineen analysoi, kuinka opittu tieto vaikutti osallistujien mielipiteenmuodostukseen. Tämä on edellistä hieman spesifimpi kategoria, mutta tutkijoiden mukaan sitä on syytä arvioida erikseen, sillä osallistujien näkökulmien muuttuminen uuden tiedon myötä kertoo deliberaatioon tähtäävän menetelmän onnistumisesta. Edellä mainittujen kriteerien toteutumista tutkimuksessa arvioitiin tarkastelemalla osallistujien käymien keskusteluiden litteraatioista. Litteraatioista etsittiin mm. merkkejä siitä, kuinka osallistujat käyttivät aiemmin oppimansa tietoa avuksi keskustelussa, ja kuinka osallistujat kykenivät käyttämään oppimiansa käsitteitä analogisesti rinnastamalla niitä entuudestaan tuttuihin ilmiöihin. Lisäksi litteraatioista etsittiin merkkejä preferenssien muuttumisesta tai uusien näkökulmien omaksumisesta. (De Vries ym., 2011.)

Yhtäläisyyksiä De Vriesin ja hänen kollegoidensa indikaattoreihin on myös Mannarinin ja Fedin (2017, 483) esittelemissä indikaattoreissa. He kiinnittivät huomiota osallistujien kykyyn tuoda keskusteluun uutta tietoa tai uusia näkökulmia. Heidän mukaansa uuden tiedon tai näkökulman esittäminen kertoo siitä, että osallistuja ei ole juuttunut aiemmin esitettyyn tietoon tai näkökulmiin, vaan on edelleen avoin muuttamaan mielipidettään ja kuulemaan uusia ajatuksia. Mannarinin ja Fedin tutkimuksessa tätä ei kuitenkaan arvioitu laadullisin menetelmin, vaan kvantitatiivisesti mittaamalla niiden puheenvuorojen lukumäärä, joissa keskusteluun tuotiin uutta tietoa tai uusi näkökulma aiheeseen. (Mannarini & Fedi, 2017, 483).

Osallistujien henkilökohtaista ajatustyötä ja preferenssien muuttumista mitattiin osallistujakyselyssä mm. kysymyksellä ”Kun muut osanottajat esittävät omasta mielipiteestäsi poikkeavan näkemyksen, kuinka usein harkitsit tarkkaan heidän sanomaansa?” ja kysymällä, koska osallistuja teki päätöksen siitä,

miten aikoo äänestää (kansalaisraatia koskenut tutkimus) (Knobloch ym., 2013, 117). Lisäksi osallistujakyselyssä kysyttiin, kuinka paljon keskusteluihin osallistuminen muutti osallistujan 1) ymmärrystä 2) mielipidettä käsiteltävästä aiheesta (De Vries ym., 2011, 8). Näiden kysymysten asettelu on kuitenkin haastava, sillä osallistajat voivat kuvitella harkinneensa toisten näkemyksiä tarkkaan, vaikka näin ei olisi ollut, tai kokea painetta vastata kysymykseen ”sosiaalisesti hyväksyttävällä” tavalla. Deliberaatioon liittyvän ajatustyön (*deliberation within*) tutkiminen objektiivisesti voi olla haastavaa, sillä kyse on yksilön kokemuksesta omasta ajatustyöstään ja sen kattavuudesta. Toisenlaisena tapana hankkia tietoa osallistujien läpi käymästä ajatus- ja harkintatyöstä toimivat osallistujien puolistrukturoidut haastattelut (Mannarini & Fedi, 2017, 480; 483). Haastattelut voivat olla osallistujakyselyä kattavampi tapa selvittää osallistujan läpi käymää ajatustyötä, sillä haastattelun tarkkaa kulkua on mahdollista sovittaa kunkin haastateltavan tarpeisiin ja kokemuksiin. Näin haastattelun avulla voi olla mahdollista muodostaa syvempi käsitys osallistujan deliberaatioon liittyvästä ajatustyöstä kyselytutkimukseen verrattuna.

Lisäksi kansalaisjuryja koskeneessa tutkimuksista kiinnitettiin huomiota siihen, oliko ryhmässä painetta noudattaa enemmistön mielipidettä, vaikka kaikkia näkökulmia ei olisi tällöin punnittu yhtäläisesti. Tätä mitattiin osallistujakyselyissä Likertin-asteikolla väitteillä ”Päätöksen muodostamiseksi jury ei halunnut ottaa vastaan uusia ideoita” ja ”Jury ei kannustanut esittämään poikkeavia ideoita” (Mannarini & Fedi, 2017, 478). Lähestymistapa poikkesi selkeästi muiden artikkeleiden metodeista, vaikka tarkoituksena oli tutkia samaa ilmiötä, eli väitteiden punnitsemista ja preferenssien muuttumista.

4.5. Uuden tiedon oppiminen ja ymmärtäminen

Neljässä tutkimukseen valituista artikkeleista nostettiin esiin uuden tiedon oppiminen onnistuneen deliberaation kriteerinä. Kaikissa neljässä artikkelissa deliberaation toteutumista tai laatua arvioitiin jonkun toteutetun deliberatiivisen hankkeen kontekstissa. Toisaalta on yllättävää, että kriteeri uuden tiedon ei noussut esiin useammassa artikkelissa. Deliberaation yhtenä tärkeänä ominaisuutena pidetään usein sitä, että se lisää kansalaisten tietoisuutta yhteisistä ongelmista ja niiden ratkaisemisesta, sekä kasvattaa kansalaisten kiinnostusta päätöksentekoon ja päätöksentekoon osallistumiseen.

De Vries kollegoinensa analysoi keskustelujen litteraatioista sellaisia puheenvuoroja, joissa osallistuja implikoi, että on oppinut käsiteltävästä aiheesta jotakin uutta. Nämä puheenvuorot olivat osallistujalähtöisiä, eikä osallistujilta kysytty keskustelun aikana, olivatko he oppineet aiheesta jotakin uutta. Lisäksi De Vries kollegoineen toteutti osallistujille erikseen kyselyn, jossa mitattiin heidän

faktatietämystään käsiteltävästä aiheesta, sekä tietämyksessä tapahtunutta muutosta deliberatiivisen keskustelun myötä. Kyselyssä oli 17 kysymystä (12 monivalintakysymystä ja 5 oikein-väärin väittämää), jotka koskivat käsiteltävää aihetta. Sama kysely toteutettiin osallistujille ennen keskustelua sekä keskustelun jälkeen, jolloin oli mahdollista arvioida sitä, kuinka osallistujan aihetta koskeva faktatietämys oli kehittynyt tilaisuuden aikana. Lisäksi osallistujakyselyssä osallistujilta kysyttiin, autoiko tilaisuus heitä vastaamaan faktatietoa mitanneeseen kyselyyn. (De Vries ym., 2011). Myös Esterlingin ja hänen kollegoidensa (2015, 536) tutkimuksessa mitattiin uuden oppimista osallistujakyselyssä väitteellä ”Olen tietoisempi terveydenhuollon uudistamisen haasteista ja vaihtoehdoista Kaliforniassa”.

Knobloch kollegoineen (2013, 113) puolestaan kiinnitti huomiota siihen, kuinka osallistajat oppivat käsiteltävän aiheen perustiedot. Kansalaisraadoin alussa toteutettiin kuulemistilaisuus, jossa osallistajat kuuluivat käsiteltävien aloitteiden kannattajia ja vastustajia. Tutkijat arvioivat näitä kuulemistilaisuuksia, ja analysoivat, kuinka informatiivisia, luotettavia, ja hyödyllisiä esitykset olivat osallistujien tulevan työskentelyn kannalta. Analysoidakseen sitä, olivatko osallistajat omaksuneet ja punninneet heille esitettyä tietoa, tutkijat arvioivat myös osallistujien esittäjille esittämiä kysymyksiä niiden relevanssin sekä määrällisen riittävyyden perusteella. Lisäksi osallistujilta kysyttiin, kuinka usein he kokivat haasteelliseksi ymmärtää tai seurata keskustelua. (Knobloch ym., 2013, 116). Myös Mannarini ja Fedi (2017, 483) arvioivat kognitiota määrällisesti mittaamalla niiden puheenvuorojen lukumäärä, joissa osallistuja pyysi muilta osallistujilta lisää tietoa päätöksenteon tueksi.

Uuden tiedon oppimiseen, omaksumiseen ja hyödyntämiseen liittyen nostan esiin vielä kaksi aineistossa esiintynyttä perinteisistä indikaattoreista poikkeavaa indikaattoria. Kansalaisraatia tutkineessa artikkelissa tutkijat analysoivat kansalaisraadoin tuottamaa lausuntoa. Lausunnon jokainen väite käytiin läpi, ja samanaikaisesti vertailtiin osallistujien käymien keskusteluiden litteraatioita ja osallistujien käytössä olleita materiaaleja. Näin tutkijat selvittivät, mihin lausunnossa esitetyt väitteet pohjautuivat. Lausuntoa, keskusteluita sekä materiaaleja vertailemalla saatiin lisätietoa prosessin analyttisestä laadusta sekä siitä, hyödynsivätkö osallistajat deliberatiivisia keskusteluita lausuntoa muodostaessaan. (Knobloch ym., 2013, 111;118). De Vries kollegoineen puolestaan etsivät keskusteluiden litteraatioista niitä puheenvuoroja, joissa osallistuja saattoi vedota virheelliseen tietoon, eikä hänen puheenvuoroaan oikaistu. Tällaisia puheenvuoroja löytyi kuitenkin vain vähän. Sen sijaan tutkijat löysivät useita puheenvuoroja, joissa asiantuntija, fasilitaattori tai toinen osallistuja korjasi virheellistä tai harhaanjohtavaa puheenvuoroa. (De Vries ym. 2011, 12). Tämän tapainen virheellisiin tietoihin

keskittyvä indikaattori oli tutkimukseen valituissa artikkeleissa ainutlaatuinen, joskin se voi olla melko hyödyllinen. Virheellisen tai harhaanjohtavan tiedon esiintymiseen huomiota kiinnittämällä voidaan tutkia sitä, onko virheellisellä tiedolla vaikutusta deliberaation onnistumiseen tai laatuun.

4.6. Deliberatiivisten hankkeiden käytännön toteutus

Puolessa tutkimukseen valituista artikkeleista oli kiinnitetty huomiota deliberatiivisten hankkeita koskeviin käytännön vaatimuksiin, ja niiden vaikutukseen deliberaation onnistumiselle. Nämä kriteerit eivät koskeneet suoraan deliberatiivista keskustelua, vaan hankkeiden käytännön toteutustapoja. Artikkelien analyysin perusteella luokittelun aineistosta seuraavat deliberatiivisten hankkeiden käytännöntoteutuksia koskevat kategoriat: prosessin avoimuus/julkisuus, prosessin riippumattomuus sekä fasilitointia koskevat vaatimukset.

Vaatus deliberatiivisen prosessin tai hankkeen avoimuudesta ja julkisuudesta nousi tavalla tai toisella esiin useammassa artikkelissa. Odotus prosessin avoimuudesta ja julkisuudesta on ymmärrettävä ja odotettava deliberatiivisen demokratiateorian kontekstissa, sillä deliberatiivinen demokratiateoria korostaa julkisuuden ja julkisen keskustelun arvoa. Monet teoreetikot painottavat julkista keskustelua ja väitteiden punnintaan, sillä tällöin myös perusteluiden tulee olla luonteeltaan sellaisia, että ne ovat suuremman joukon hyväksyttävissä olevia (Korolev, 2014, 154). Julkisuus vaikuttaa osaltaan argumenttien sisältöön ja laatuun, ja monen deliberatiivisen demokratian teoreetikon ajatuksena on, että julkisesti esitetyissä argumenteissa vedotaan vähemmän henkilökohtaiseen- tai ryhmäintressiin. Deliberatiivisten hankkeiden käytännön toteutuksen kannalta julkisuuden ja avoimuuden vaatimus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kansalaisilla tulee olla mahdollisuus tarkastella ja arvioida prosessia joko suoraan tai median kautta (Korolev, 2014, 154).

Caluwaerts ja Reuchamps (2014, 154) nostivat julkisuuden ja avoimuuden kriteeriin liittyen esiin myös vaatimuksen hankkeen agendan avoimuudesta, ja erityisesti siitä, että kansalaiset saavat päättää käsiteltävän aiheen. Agendan avoimuuden toteutumista tutkijat arvioivat analysoimalla prosessia, jolla käsiteltävät aiheet valikoitiin. Kyseisessä hankkeessa kansalaiset saivat tehdä sähköiselle alustalle ehdotuksia aiheista, jonka jälkeen asiantuntijat klusteroivat ehdotukset 25 aiheeksi. Kansalaiset äänestivät näistä kolmea mieleisintä aihetta käsiteltäväksi. (emt., 160.) Agendan avoimuuden kriteerin kohdalla on kuitenkin hyvä huomata, että Caluwaertsin ja Reuchampsin tutkimuksen kohteena on hyvin erityislaatuinen deliberatiivinen hanke, joka ei ollut kytköksissä Belgian julkiseen sektoriin, vaan se

organisoiitiin vapaaehtoisvoimin. Hanke ei ollut myöskään julkisesti rahoitettu, vaan perustui joukkorahoitukseen. Tässä tapauksessa agendan avoimuus on siis perusteltu kriteeri.

Agendan avoimuus ei kuitenkaan välttämättä ole tarkoituksenmukainen kriteeri kaikkien deliberatiivisten hankkeiden arviointiin. Suurin osa deliberatiivisista hankkeista ovat agendaltaan suljettuja (kansalaiset eivät vaikuta käsiteltävään aiheeseen suoraan), eikä tämä tarkoita, että itse deliberaatio olisi heikkolaatuista tai hanke epäonnistunut. Caluwaertsin ja Reuchampsin kriteeriä voisi soveltaa erilaisiin yksittäisiin hankkeisiin pohtimalla kriittisesti esimerkiksi sitä, kenen intressin mukaista hankkeen toteutus on tai mistä tahoista riippuvainen hankkeen toteutus on. Esimerkiksi Esterling kollegoineen (2015, 536) mittasi osallistujien kokemuksia agendan neutraaliudesta osallistujakyselyssä kvalitatiivisesti väitteellä ”Tapaaminen oli oikeudenmukainen ja puolueeton - mitään erityistä näkemystä ei suosittu”. Tämän tyyppinen operationalisointi voisi olla tarkoituksenmukaisempi ja käytännöllinen myös Suomessa toteutettavien hankkeiden kontekstissa.

Toisena aineistosta löytyneistä käytännön toteutuksia koskevista vaatimuksista luokittelin kategorian, joka koskee hankkeissa mukana olevia fasilitoijia. Tutkimukseen valituista artikkeleista vain yhdessä fasilitoijien toimintaa oli erikseen analysoitu systemaattisesti. Nostin tämän kuitenkin esiin omana kohtanaan, sillä fasilitoijien toiminnalla voi olla suuri merkitys deliberaation laatuun. Fasilitoija voi omalla toiminnallaan edistää aiemmin analyysiosiossa käsiteltyjen deliberaation kriteerien toteutumista ohjaamalla keskustelijoita tarvittaessa. Lisäksi fasilitoijan antamat ohjeet, teot ja näkemykset voivat vaikuttaa osallistujiin, sillä keskustelun fasilitoija, joka on usein hankkeen työntekijä, on osallistujiin nähden auktoriteettiasemassa. Tämän vuoksi myös fasilitoijien toimintaan on syytä kiinnittää huomiota osana deliberaation laatua arvioitaessa.

Hyvä fasilitoija varmistaa, että osallistujien välinen keskustelu etenee ja on tasapuolista, kannustaa kaikkia osallistumaan sekä varmistaa, että kaikkien näkökulmat tulevat kuulluksi keskustelussa. Fasilitoijan tulisi olla hyvä kuuntelemaan osallistujia, ja hänen tulisi välttää omien mielipiteidensä tuomista keskusteluun. De Vriesin ja hänen kollegoidensa tutkimuksessa fasilitoijien toimintaa arvioitiin sekä kysymällä osallistujilta heidän kokemuksestaan että analysoimalla fasilitoijien omaa toimintaa kvantitatiivisesti ja kvalitatiivisesti. Osallistujakyselyssä osallistujilta kysyttiin ”Koitko, että fasilitoija kuunteli sinua”. Tällä pyrittiin selvittämään dominoivatko fasilitoijat keskustelua. Lisäksi fasilitoijien puheenvuorojen lukumäärää mitattiin kvantitatiivisesti. Tämän jälkeen tutkijat analysoivat vielä keskusteluiden litteraatioita, joissa kiinnitettiin huomiota eniten ja vähiten puhuneisiin fasilitoijiin ja siihen, kuinka he toimivat osana keskustelua. (De Vries ym., 2011, 5; 8–9.)

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, millaisia kriteereitä laadukkaalle deliberaatiolle on esitetty tutkimuskirjallisuudessa, sekä millaisin kriteerein ja metodein deliberatiivista laatua on mitattu tai arvioitu jo toteutetuissa deliberatiivisissa hankkeissa. Tutkimuksen aiheeseen ja tutkimuskysymyksiin päädyin, sillä deliberatiivisten hankkeiden ja innovaatioiden yleistyessä, yhä tärkeämmäksi nousee kysymys siitä, kuinka hankkeiden onnistumista voidaan arvioida. Aineistoa analysoidessa pyrin koostamaan aineistosta kriteereitä, joita voisi jatkossa käyttää apuna deliberatiivisten hankkeiden arvioinnissa. Tutkimus toteutettiin integroivan kirjallisuuskatsauksen sekä sisällönanalyysin menetelmin. Tutkimuksen aineistona käytetyt artikkelit kerättiin systemaattisesti useasta eri tietokannasta. Lisäksi tutkimuksen alkuosassa esiteltiin deliberatiivisen demokratian teoriaa, kahden teoriaan vaikuttaneen filosofin, Jürgen Habermasin ja John Rawlsin, työtä sekä luotiin katsaus deliberatiivisiin innovaatioihin.

Ensimmäinen osa tutkimuskysymyksiä koski sitä, millaisia kriteereitä onnistuneelle deliberaatiolle on esitetty, ja millaisin kriteerein toteutettujen hankkeiden deliberatiivista laatua on arvioitu. Analyysiosiossa muodostin aineistona toimineiden artikkeleiden pohjalta kuusi eri havaintokategoriaa/kriteeriä, joiden avulla deliberatiivista laatua on mahdollista arvioida ja mitata:

1. tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet ja inklusiivisuus
2. osallistujien keskinäinen kunnioitus
3. perusteluiden esittäminen
4. esitettyjen väitteiden punnitseminen ja preferenssien muuttuminen
5. uuden tiedon oppiminen
6. hankkeiden käytännön toteutus.

Havaintokategorioista selkeästi eniten mainintoja aineistossa sai vaatimus tasa-arvoisista osallistumismahdollisuuksista. Tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet nostettiin laadukkaan deliberaation ehdoksi tavalla tai toisella jokaisessa tutkimukseen valitussa artikkelissa. Havainto ei ole yllättävä, päinvastoin sen voisi sanoa olevan odotettu, kun sitä pohtii suhteessa deliberatiiviseen demokratiateoriaan. Deliberatiivisen demokratiateorian keskiössä on näkemys siitä, että kaikkien, joita päätös koskee, tulisi olla mahdollisuus osallistua päätöksentekoon. Myös Habermasin ideaalin kommunikaatiotilanteen lähtökohtana ovat tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet. Tasa-arvoisten osallistumismahdollisuuksien näkökulmasta tutkimusartikkeleissa problematisoitiin esimerkiksi sitä, kuinka osallistujat deliberatiivisiin hankkeisiin tulisi valita, mikäli käytännön syistä jokaisen kansalaisen

tai kuntalaisen ei ole mahdollista osallistua hankkeeseen, ja kuinka jokaiselle osallistujalle taataan myös tosiasiallinen mahdollisuus osallistua keskusteluun.

Osallistumismahdollisuuksiin sekä tasa-arvoiseen keskustelutilanteeseen liittyy myös kriteeri osallistujien keskinäisestä kunnioituksesta. Suuressa osassa tutkimukseen valituista artikkeleista osallistujien keskinäisen kunnioitus oli kuitenkin mainittu erillisenä kriteerinä. Näkemykseni mukaan artikkeleissa keskinäinen kunnioitus viittasi ennen kaikkea keskustelun sisältöä koskeviin ehtoihin. Tasa-arvoisten osallistumismahdollisuuksien kriteeri puolestaan saattoi viitata joko keskustelun sisältöä koskeviin ehtoihin, tai siihen, kuka ylipäänsä voi ottaa osaa keskusteluun. Yleisesti ottaen artikkeleissa esitettiin keskinäisen kunnioituksen vaatimus osana laadukasta deliberaatiota, sillä keskinäinen kunnioitus osaltaan edistää sitä, että kaikkia näkemyksiä harkitaan ja punnitaan huolellisesti. Lisäksi deliberatiivisen keskustelun luonteeseen ylipäänsä eivät kuulu esimerkiksi kiristäminen tai uhkaukset.

Deliberatiiviseen päätöksentekoon liittyvistä kriteereistä aineistosta oli luokiteltavissa vaatimus perusteluiden esittämisestä sekä vaatimus toisten esittämien perusteiden punnitsemisesta ja preferenssien muuttumisesta. Keskeinen löydös päätöksentekoon liittyvien kriteerien suhteen oli, että artikkelien perusteella ei ole mahdollista muodostaa yhtenäistä kuvausta siitä, millaisia hyväksyttävät perustelut ovat luonteeltaan. Toisaalta tämä ei ole yllättävää, sillä myöskään teoreetikoiden kesken ei vallitse yksimielistä näkemystä siitä, millaisia hyväksyttävät perustelut ovat. Artikkeleissa kuitenkin painotettiin, että laadukkaassa perustelussa tulisi vedota ryhmäintressien sijasta yhteiseen hyvään. Havainto mukailee esimerkiksi Rawlsin näkemystä julkisten perusteluiden luonteesta, sillä Rawlsin mukaan yhteisessä päätöksenteossa tulisi vedota perusteluihin, jotka ovat kaikkien hyväksyttävissä. Argumenttien punnitsemisen ja preferenssien muuttumisen osalta artikkeleista kävi ilmi, että deliberatiivisissa hankkeissa on keskeistä arvioida erityisesti sitä, ovatko osallistujat tosiasiaassa avoimia muuttamaan omaa mielipidettensä keskustelun myötä, vai jumiutuvatko he omaan näkökulmaansa.

Viimeiset kaksi kategoriata koskivat osallistujien uuden tiedon omaksumista sekä hankkeiden käytännön toteutuksen vaikutusta deliberatiiviseen laatuun. Uuden tiedon omaksumista koskevassa kategoriassa artikkelien tutkimuskohteen operationalisoinnit sekä tutkimustapa olivat sisäisesti hajanaisimpia. Uuden tiedon omaksumista tutkittiin mm. osallistujakyselyissä, osallistujille tehdyillä faktatietämystä mittaavalla kyselyllä, luokittelemalla puheenvuoroja eri perustein ja tutkimalla sitä, kuinka osallistujat oppivat käsiteltävän aiheen perustiedot. Hankkeiden käytännön toteutuksia problematisoivissa artikkeleissa huomiota kiinnitettiin erityisesti prosessin avoimuuteen ja julkisuuteen, prosessin riippumattomuuteen sekä keskustelun fasilitoijien toimintaan. Käytännön toteutuksia koskeva kategoria

oli myös sisällöltään jokseenkin hajanainen. Tämä saattoi kuitenkin olla seurausta hieman keinotekoisesta kategorian muodostamisesta. Aineiston perusteella halusin muodostaa kategorian, jossa käsitellään vaatimuksia käytännön toteutukselle, vaikka vaatimukset koskivat keskenään hyvin erilaisia osa-alueita hankkeiden toteutuksesta.

Toinen osa tutkimuskysymyksiä koski puolestaan sitä, millaisin menetelmin jo toteutettujen hankkeiden deliberatiivista laatua on tutkittu. Tämän kirjallisuuskatsauksen tulosten perusteella voidaan todeta, että deliberatiivista laatua on tutkittu hyvin moninaisin menetelmin, ja suurimmassa osassa aineistona toimineista tutkimusartikkeleista hyödynnettiin monimenetelmällistä (*mixed methods*) tutkimusta. Tutkimukset eivät myöskään jakautuneet selvästi kvalitatiivisiin ja kvantitatiivisiin tutkimuksiin, vaan suuressa osassa artikkeleita hyödynnettiin sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä. Suurimmassa osassa jo toteutettuja hankkeita käsittelevistä artikkeleista tutkijat olivat itse olleet paikan päällä seuraamassa keskusteluita, tai heillä oli vähintäänkin käytössä keskusteluiden litteraatiot. Näin ollen monissa tutkimuksissa kiinnitettiin huomiota osallistujien esittämien puheenvuorojen määrään sekä sisältöön, ja puheenvuoroja luokiteltiin monin eri perustein. Esimerkiksi Steenbergenin ja hänen kollegoidensa *Discourse Quality Index* nojaa kokonaisuudessaan puheenvuorojen luokitteluun. Paljon hyödynnetty tutkimusmenetelmä oli myös kvantitatiiviset osallistujakyselyt, joissa osallistujien omia näkemyksiä ja kokemuksia hankkeesta tutkitaan kysymyspatteriston avulla. Osallistujien kokemusten analysoinnissa osassa artikkeleista oli hyödynnetty myös laadullisia haastatteluita. Lisäksi tutkijat käyttivät aineistona myös hankkeita koskevia raportteja, suunnitelmia, ja muita asiakirjoja. Edellä mainitut tutkimusmenetelmät ovat aineistossa useasti esiintyneitä, joiden lisäksi yksittäisissä tutkimuksissa saatettiin soveltaa myös muunlaisia tutkimusmenetelmiä. Tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella vaikuttaa siltä, että deliberaation tutkimus ei ole riippuvainen tutkimusmenetelmistä, vaan hankkeiden deliberatiivista laatua voidaan arvioida hyvin monella tavalla. Deliberatiivisten hankkeiden arvioinnissa arvioinnin pohjalla toimivat kriteerit näyttäytyvät menetelmällisiä valintoja tärkeämpänä seikkana.

Analyysin perusteella tutkimuksessa luokitellut deliberaation kriteerit tai ideaalit ovat selkeästi linjassa deliberatiivisen demokratian teorian kanssa. Aineistossa löydettyissä kriteereissä painotetaan deliberatiivisen demokratian mukaisesti tasa-arvoisia osallistumismahdollisuuksia sekä osallisuutta luovaa puhetilannetta, osallistujien keskinäistä kunnioitusta, väitteiden perustelua sekä muiden esittämien perusteluiden punnitsemista. Aineistosta löytyi viittauksia myös preferenssien muuttumiseen sekä deliberatiiviselle demokratialle ominaiseen kansalaisyhteiskunnalliseen aspektiin. Suhteessa

deliberatiivisen demokratian teoriaan aineistossa yllätti se, että artikkeleissa ei noussut laajasti esiin vaatimusta deliberatiivisen hankkeen yhteydestä päätöksentekoprosessiin tai vaikuttavuudesta julkiseen päätöksentekoon. Löydettyjen kriteerien ja teorian suhteen pohtimisen lisäksi tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, kuinka kriteerit todellisuudessa soveltuvat deliberatiivisten hankkeiden tutkimiseen. Esitän, että kriteerit itsessään soveltuvat hyvin todellisten hankkeiden arviointiin, tässä tutkimuksessa muodostettujen kriteerien pohjautuessa jo toteutettujen hankkeiden arvioinnissa käytettyihin kriteereihin. Toisaalta kriteerien soveltuvuutta arvioidessa suuri merkitys on sillä, kuinka kriteerit lopulta operationalisoidaan, eli muutetaan empiirisesti mitattavaan muotoon. Jotta kriteerien soveltumisesta deliberatiivisten hankkeiden arviointiin saataisiin lisää tietoa sekä käytännön kokemusta, tulisi mahdollisissa jatkotutkimuksissa operationalisoida tässä tutkielmassa muodostetut kriteerit, sekä soveltaa niitä todellisen deliberatiivisen hankkeen arviointiin.

LÄHDELUETTELO

Aineisto

Caluwaerts, D., & Reuchamps, M. (2014). Strengthening democracy through bottom-up deliberation: An assessment of the internal legitimacy of the G1000 project. *Acta Politica*, 50(2), 151–170. doi:10.1057/ap.2014.2

Curato, N. (2012). A sequential analysis of democratic deliberation. *Acta Politica*, 47(4), 423–442. doi:10.1057/ap.2012.15

De Vries, R., Stanczyk, A. E., Ryan, K. A., & Kim, S. Y. H. (2011). A framework for assessing the quality of democratic deliberation: Enhancing deliberation as a tool for bioethics. *Journal of Empirical Research on Human Research Ethics; J Empir Res Hum Res Ethics*, 6(3), 3–17. doi:10.1525/jer.2011.6.3.3

Esterling, K. M., Fung, A., & Lee, T. (2015). How much disagreement is good for democratic deliberation? *Political Communication*, 32(4), 529–551. doi: 10.1080/10584609.2014.969466

Knobloch, K., Gastil, J., Reedy, J., & Cramer Walsh, K. (2013). Did they deliberate? applying an evaluative model of democratic deliberation to the oregon citizens' initiative review. *Journal of Applied Communication Research*, 41(2), 105–125. doi:10.1080/00909882.2012.760746

Korolev, A. (2014). Deliberative democracy nationwide?—Evaluating deliberativeness of healthcare reform in china. *Chinese Journal of Political Science*, 19(2), 151–172. doi:10.1007/s11366-014-9287-1

Mannarini, T., Mannarini, T., Fedi, A., & Fedi, A. (2018). Using quali-quantitative indicators for assessing the quality of citizen participation: A study on three citizen juries. *Social Indicators Research*, 139(2), 473–490. doi:10.1007/s11205-017-1735-9

Steenbergen, M. R., Bächtiger, A., Spörndli, M., & Steiner, J. ü. (2003). Measuring political deliberation: A discourse quality index. *Comparative European Politics (Houndmills, Basingstoke, England)*, 1(1), 21–48. doi:10.1057/palgrave.cep.6110002

Lähteet

Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0* (4. uud. p.). Tampere: Vastapaino.

Bächtiger, A., Dryzek, J. S., Mansbridge, J., & Warren, M. E. (2018). *The oxford handbook of deliberative democracy*. Oxford: Oxford University Press.

Dryzek, J. S. (2000). *Deliberative democracy and beyond : Liberals, critics, contestations*. Oxford: Oxford University Press.

- Elstub, S. (2010). The third generation of deliberative democracy. *Political Studies Review*, 8(3), 29–307.
- Elstub, S., & McLaverty, P. (2014). *Deliberative democracy : Issues and cases*. Edinburgh, Scotland: Edinburgh University Press Ltd.
- Fink, A. (2019). *Conducting research literature reviews: From the internet to paper*. Sage publications.
- Florida, A. (2018). The origins of the deliberative turn. Teoksessa Bächtiger, A., Dryzek, J., Mansbridge, J., & Warren, M. (toim.), *The Oxford handbook of deliberative democracy*, 35–55 . Oxford: Oxford University Press.
- Gutmann, A., & Thompson, D. (2004). *Why deliberative democracy?*. Princeton: Princeton University Press.
- Held, D. (2006). *Models of Democracy*. Cambridge: Polity.
- Herne, K. (2012). *Mitä oikeudenmukaisuus on?*. Helsinki: Gaudeamus.
- Herne, K., & Setälä, M. (2005). Deliberatiivisen demokratian ihanteet ja kokeilut. *Politiikka*, 47(3), 175–188.
- Herranen, O. (2019). *Sisällönanalyysi*. Luentodiat. Luento 28.10.2019 opintojaksolla Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät. Tampere: Tampereen yliopisto. Luentomateriaali saatavilla opiskelijoille Moodle-ympäristössä.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S., Pietilä, A., Jääskeläinen, P., & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede*, 25(4), 291-301.
- Kestilä-Kekkonen, E., & Korvela, P. (2017). Vaali- ja puolueosallistumisesta demokratiainnovaatioihin: Syventyykö vai heikentyykö demokratia? Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E. & Korvela, P. (toim.), *Poliittinen Osallistuminen: Vanhan ja uuden osallistumisen jännitteitä*, 8-29. Jyväskylä: SoPhi,
- Metsämuuronen, J. (2005). Näyttöön perustuva päätöksenteko ja systemoitu kirjallisuuskatsaus. *Psykologia* 40(5-6), 578–581.
- Ratner, R. S. (2008). *Communicative rationality in the citizens' assembly and referendum processes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rawls, J. (1993). *Political liberalism*. New York: Columbia University Press.
- Rawls, J. (2001). *The law of peoples, with, the idea of public reason revisited*. Cambridge: Harvard University Press.
- Rostbøll, C.,F. (2008). Emancipation or accommodation?: Habermasian vs. rawlsian deliberative democracy. *Philosophy & Social Criticism*, 34(7), 707–736.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus?: Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.

Setälä, M. (2003). *Demokratian arvo: Teoriat, käytännöt ja mahdollisuudet*. Helsinki: Gaudeamus.

Setälä, M. (2013). Rawls ja deliberatiivisen demokratian teoriat. Teoksessa Mäkinen, J. & Saxén H. (toim.), *John Rawlsin filosofia*, 79–102. Helsinki: Hakapaino.

Smith, G. (2005). *Beyond the ballot: 57 democratic innovations from around the world*. Power Inquiry.

Smith, G. (2009). *Democratic innovations: Designing institutions for citizen participation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Suoniemi, T. (2015). *Deliberatiivinen demokratia käytännössä : Kanadalaisten kansalaiskeskusteluiden tarkastelua*. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Tieteen termipankki. (2016). Filosofia: Diskurssietiikka. Saatavilla: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:diskurssietiikka>. Luettu 21.10.2021.

Torraco, R. J. (2005). Writing integrative literature reviews: Guidelines and examples. *Human Resource Development Review*, 4(3), 356–367.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Whittemore, R., & Knafl, K. (2005). The integrative review: Updated methodology. *Journal of Advanced Nursing; J Adv Nurs*, 52(5), 546–553.